Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 151 (11949) | 1982 чылдың июнь 30, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көп.

УЛУСТАРНЫҢ НАЙЫРАЛЫНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ТУРГУЗУКЧУ КҮЖҮ

Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязы

РИГА. Бышкан социализмниң байдалдарында национал харылзааларның хөгжүлдези, патриотчу болгаш интернационалчы кижизидилгениң дуржулгазы база айтырыглары —Совет Латвияның найысылалында ажылдап эгелээн Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязының темазы ол-дур.

СЭКП ТК-ның харысалгалыг ажылдакчылары, эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының секретарьлары, партияның чамдык обкомнарының бирги секретарьлары, эвилелдешкен болгаш автономнуг чамдык республикаларның Дээди Советтериниң Президиумнарының Даргалары болгаш Даргаларының оралакчылары, эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының килдистер эргелекчилери, партия обкомнарының, хоорkomнарының болгаш райкомнарының секретарьлары болгаш килдистер эргелекчилери. Совет Арменияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң удуртур политажылдакчылары, ВЦСПС-тиң, ВЛКСМ ТК-ның болгаш эвилелдешкен республикаларның ЛКСМ ТК-ларының харысалгалыг ажылдакчылары, массалыг информация чепсектериниң ажылдакчылары, кескү эртемденнер, министерстволарның болгаш ведомстволарның, чогаадыкчы эвилелдерниң удуртур ажылдакчылары, бүдүрүлге мурнакчылары, ол ышкаш чамдык даштыкы чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлээлекчилери конференцияда киржип турар.

СЭКП ТК-ның Пропаганда килдизиниң эргелекчизи **Е. М. Тяжельников** конференцияны ажыткан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чедирген байырын конференцияның киржикчилери сорук кириишкин-биле уткаан. Ону Латвияның Компартиязының ТК-зының бирги секретары **А. Э. Восс** номчаан.

«Сайзыраңгай социализмниң үе-чадазында СЭКП-ниң ленинчи национал политиказы болгаш оон делегейге ужур-дузазы» деп илеткелди СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Б. Н. Пономарев** кылган. Бистиң үе-бистиң кол айтырыгларының аразында национал айтырыг чугула черни ээлеп турар деп, ол чугаалаан. Боттуг социализмниң төөгүлүг дуржулгазы ону чөптүг болгаш долу шиитпирлээриниң кара чаңгыс болдунар аргалыг оруу-дур. Бистиң партиявыстың ТК-зының Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Леонид Ильич Брежневтиң чаа үелерниң дыңнаанындар байырлыг чагаазында ол дугайын долу күш-биле болгаш тодаргай чугаалаан-дыр.

Бистиң чуртувустуң улустарының хөгжүлдезинде моон мурнунда туруп көрбээн өндүр улуг чедиишкиннер—социализмниң артык күштерлиниң, нацияларның марксистиг-ленинчи теориязының алыс ылаптыының, СЭКП-ниң национал политиказының шынныының кескү бүзүредилгези-дир.

ССР Эвилелиниң 60 чылының алдарлыг оюнда ол дээрге бүгү делегейниң мурнунга коммунизмниң кады тургузуп турар деңэргелиг республикаларның найыралчы өг-бүлезин кылдыр көстүп турар деп, СЭКП ТК-ның доктаалында онзалап демдеглээн. Төрээн коммунистиг партиязын, ленинчи улуг херектиң шынчы уламчылакчызы эш Л. И. Брежнев баштаан оон Төп Комитедин долгандыр совет улустуң сырый каттыжыышкыны бузулбас.

Советтерниң хөй националдыг чуртунуң чайгылыш чок болгаш бурунгаар депшилгелиг хөгжүлдези Коммунистиг партияның мурнунга, чоннуң мурнунга чаа-чаа сорулгаларны үргүлчү көдүрүп турарын демдеглээш, Б. Н. Пономаревтуң чугаалааны болза: партия ол сорулгаларны шиитпирлээриниң марксистиг-ленинчи өөредиини болгаш чедип алдынган төөгүлүг дуржулганы ёзугаар көрүп, социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң практика-биле хынаттынган ленинчи принциптерин чогаадыкчы ёзу-биле байлакшыдып турар. Партияның XXV болгаш XXVI съездилериниң материалдарында база шиитпирлеринде, Л. И. Брежневтиң ажылдарында сайзыраңгай социализмниң үе-чадазында ленинчи национал политиканы бүгү талалыг үндезилеп тургускан.

Национал харылзааларның талазынга чаа чорудулгалар болгаш айтырыглар партия, совет болгаш хөй-нийти организацияларының ажыл-чорудулгазынга ыяк барымдаалаттынган турарын СЭКП доктаамал хайгаарап турар. СЭКП ТК-ның шиитпириң ёзугаар чыылдырган бистиң конференциявысты эрттирип турары база ол сорулгага бараан болур.

Империализм болгаш капитализмден социализмче шилчиишкинниң үе-чадазында национал айтырыгның теориязын В. И. Ленинниң ажылдап кылганын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Национал айтырыгның бүрүн шиитпирлээриниң социалистиг революция-биле тудуш харылзаазын ленинчи ажылдарда бүгү талалыг үндезилеп айыткан. Хөй националдыг социалистиг күрүнениң принципиалдыг үндезиннерин Ленин чүгле тодаргайлап айыткан эвес, харын-даа ССР Эвилелиниң тургустунганының дөзүнге турган. Социалистиг тургузуушкуннуң чылдарында бистиң чуртувустуң бүгү нацияларының болгаш биче улустарының амыдыралынга болдунган депшилгелиг ханы чаартылгаларны оратор көргүскен.

Сайзыраңгай социализмниң үе-чадазында СЭКП-ниң национал политиказының айтырыгларынга илеткелчи доктааган болгаш национал харылзааларның хөгжүлдезиниң кол угланыышкыны совет нацияларның бүгү талалыг улам ыңай чоокшулажылгазы. ССР Эвилелин быжыглаары болуп турар деп демдеглээн. Тургустунган чаа социал болгаш интернационалчы ниитилешкек чоруктуң— совет улустуң, оон улам ыңайгы депшилгезиниң байдалдарында национал харылзаалары хөгжүп турар үеде амгы байдалдарда ол харылзааларның кол чүүлдерин оратор айыткан. Социалистиг дем каттыжылгазы догуннап, быжыгып турар үеде националдар аразының социалистиг харылзаалары акы-дуңма чурттарның улустарының аразында база калбарып турар.

Экономиктиг тургузуушкуннуң болгаш национал харылзааларның хөгжүлдезиниң тудуш холбаалыының айтырыгларынга илеткелчи доктааган болгаш чурттуң улус ажыл-агыйының чаңгыс аай комплекизи — улустарның акы-дуңма чоруунуң болгаш найыралының материалдыг идегели үндезини-дир деп демдеглээн. Улам ыңайгы депшилгениң кол айтырыы — бүдүрүлгени интенсификастаарының сорулгазын совет республикалар дем-биле шиитпирлеп турар.

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң чүүлдүг деп көргени Аъш-чем программазын амыдыралга боттандырары, чурттуң чонун аъш-чем продуктулары-биле четчир кылдыр хандырары — республикаларның партия организацияларының, бүгү ажыл-ишчилериниң амгы болгаш даразында беш чылда кол сорулгазы болуп турар. ССР Эвилелиниң улустарының интернационалчы чаңгыс эви болгаш найыралы программада айыткан улуг сорулгаларны боттандырарынга чугула рольду ойнап турары чигзиниишкин чок. Ынчаарга Аъш-чем программазын боттандырар дээш ажыл бистиң улустарывыстың улам ыңайгы чоокшулажырынга болгаш найыралының быжыгарынга идиглиг фактор болур.

Амгы үе-чадада национал харылзааларның хөгжүлдезинге социал политиканың болгаш социалистиг демократияның чайгылыш чок ханылаашкынының ролю күштелип турарын оратор көргүскен. Аңгыларның болгаш социал бөлүктерниң боттуг чоокшулажыышкыны бүгү республикаларга ниити чүүл болуп турар. Сайзыраңгай социализмниң төөгүлүг үе-чадаларында аңгы чок структураның кол дуунда тургустунарының дугайында СЭКП-ниң XXVI съездизиниң түңнели совет улустуң социал болгаш интернационалчы чаңгыс эвиниң улам ыңай быжыгарының перспективазын тодаргай көргүзүп турар.

Кадр политиказы национал хөгжүлдениң айтырыгларын интернационалчы ёзу-биле көөрүнүң дээштиг аргазы болган турар ужурлуг. «Республика бүрүзүнүң нациялары болгаш биче улустары оон партия болгаш күрүне органнарынга чогуур төлээлекчилерлиг болган турарын хандырар сорулгалыг бис, ынчаарга кижи бүрүзүнүң ажыл-ишчи болгаш идей-чаңчыл мөзү-шынарларын шыңгыы барымдаалап көөр херек» деп, Л. И. Брежнев Ташкентиге чугаазынга онзалап демдеглээн.

Сайзыраңгай социализмниң чагай үндезининге совет улустуң интернационалчы чаңгыс аай культуразы хөгжүп база быжыгып турар. Чаңгыс сөс-биле демдеглээрге, бистиң чуртувустуң улустарының эрткен эвес а амгы болгаш келир үеде бүгү талалыг хөгжүлдезиниң чайыннапчак алдын үе-чада-дыр деп, Л. И. Брежнев чугаалаан.

Ажылчы чоннарның патриоттуг болгаш интернационалдыг кижизидилгезиниң талазы-биле партия комитеттериниң ажыл-чорудулгазынга илеткелчи доктааган болгаш пролетаржы интернационализм кижи бүрүзүнүң хүн бүрүде аажы-чаңының нормазы, идепкейлиг амыдыралчы туружунуң тудуш чүүлү болган турар кылдыр тодаргай сорулгалыг ажылды чорударының эргежок чугулазын онзалап демдеглээн.

Сайзыраңгай социализмниң үе-чадазында СЭКП-ниң национал политиказының дугайында чугаалаап чүүлүнге түңнелди кылбышаан, Б. Н. Пономарев партияның национал политиказының кол угланыышкыннарын демдеглээн:

— ССРЭ-ниң улустарының ленинчи найыралын моггаштылаг чокка быжыглаары, кижилерниң төөгүлүг чаа ниитилешкээ болган совет улустуң быжыгыышкынының болгаш хөгжүлдезиниң чорудулгазынга дээштиг идигни бээри;

— Республика бүрүзүнүң материалдыг болгаш угаан-бодал талазы-биле улам ыңайгы депшилгезинче угланыышкынның чайгылыш чокка боттандырары, ооң-биле чергелештир совет республикаларның күчүзүн бүгү чурттуң шапкын хөгжүлдезинге улам долу ажыглаары;

— Экономиктиг кол айтырыгны — бүдүрүлгени интенсификастаарының, улус ажыл-агыйының бүгү комплекизиниң ажыктыын бедидерииниң сорулгазын шиитпирлээринге бүгү нацияларның ажылчы чоннарының күжениишкиннериниң мөөңнээри;

— ССР Эвилелин быжыглаары, социалистиг демократияны чайгылыш чокка ханыладыры;

— Аңгы чок ниитиледдиң тургустунарының угланыышкынынга совет республикаларның чонунуң социал тургузуун хөгжүдери;

— Чурттуң нация болгаш биче улус бүрүзүнүң угаан-бодал культуразының депшилгезинге совет улустуң социалистиг чаңгыс аай культуразының улам ыңайгы хөгжүлдезинге бүгү талалыг идигни бээри:

— Нацияларның болгаш национал харылзааларның дугайында ленинчи өөредигни болгаш коммунизмче чоорту шилчииринин байдалдарынга дүүштүр чогаадыкчы ёзу-биле сайзырадыры.

ССРЭ-ге национал харылзаалар чаартылгазының теориязының болгаш практиказының делегейге ужур-дузазын илеткелге база тодаргай көргүскен. Национал хамаарышпас чорук, хосталга болгаш деңэрге дээш улустарның демиселинге кайгамчык улуг салдарны олар чедирип турар. СЭКП-ниң дуржулгазының хөй талаларын бүгү делегейде депшилгелиг күрүнелер, партиялар болгаш хөй-нийти шимчээшкиннери калбаа-биле ажыглап турар.

Коммунистиг партиялар национал айтырыгже улуг кичээнгейни угландырып турар. Национал хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демисел — ол дээрге бистиң үевисте делегейниң ёзулуг сонаар чаартылгазының чарлыбас кезии-дир. Делегейге националдар аразының чөптүг харылзааларын бадыткап тургузары дайын айыылынга болгаш боо-чепсекти эндере бүдүреринге удур демиселдиң чугула факторы болуп турар.

Национал тургузуушкун талазы-биле совет дуржулга социалистиг дем каттыжылгазының коммунистиг болгаш ажылчын партияларының ажыл-чорудулгазынга, социалистиг интернационализмге үндезилеттинген күрүнелер аразының харылзааларының практиказынга таарымчалыг салдарлыг болуп турарын илеткелчи айыткан. Ол дуржулгага улуг сонуургалды Азияның, Африканың, Латин Американың хөгжүп орар чурттарының күрүне болгаш хөй-нийти ажылдакчыларының, политиктиг партияларының хөгжүлделиг капиталистиг чурттарда коммунистерниң, депшилгелиг

(Төнчүзү 3-кү арнында).

Бүзүрелдиг патриоттарны-интернационалчыларны кижизидер

Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязының киржикчилеринге

Эргим эштер!

Силерниң конференцияңар кайгамчыктыг юбилейниң — Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң тургустунганындан бээр 60 чыл оюнуң мурнуу чарында эртип турар-дыр. Чаагай ленинчи чаңчылды эдербишаан, силер бышкан социализмниң байдалдарында национал харылзаалар хөгжүлдезиниң дуржулгазын болгаш оон өйү келген чугула айтырыгларын чугаалажырынче боттарыңарның кичээнгейиңерни мөөңнээр деп бодап алганыңар чугула-дыр.

ССР Эвилели революсчу-тургузукчу ажыл-херектериниң алдарлыг оруун эрткен. Мөлчүкчү тургузугдан төрүттүнген национал айтырыгны чөптүг шиитпирлээриниң үлегер-чижээн бир дугаарында СЭКП көргүскен. Бүгү нацияларның болгаш биче улустарның чүгле юридиктиг эвес, харын херек кырында деңэргези бистиң чуртувуска эң кыска хуусааларда чедип алдынган. Кижилерниң төөгүлүг чаа ниитилешкээ—совет улус тыптып келген, бүгү националдарның күш-ажыл кижилериниң аразынга акы-дуңма харылзаалар, улустарның ленинчи найыралы бадыткаттынган. Оон чырыткыланчак херечизи найысылалында силерниң чыылганыңар Совет Латвия болуп турар.

Совет кижилерниң идей-политиктиг, социал болгаш интернационалчы чаңгыс эвин ханыладырынга чаа үе-чаданы ажыткан сайзыраңгай социализмни бистиң хөй националдыг Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннарының күжениишкиннери-биле туткан. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның болгаш улусчу интеллигенцияның бузулбас эвилели быжыгып турар. ССРЭ-ниң бүгү нацияларының болгаш биче улустарының чоокшулажырының буянныг чорудулгазы хөгжүп турар. Деңэрге бүзүрежилгени тывыдырар, бүзүрежилге — коммунистиг тургузуушкунуң бүгү талаларынга билчиишкинниң болгаш улам сырый кады ажылдажылгазы болдурар.

Национал харылзааларны улам ыңай хөгжүдериниң оруктарын СЭКП-ниң XXVI съездизи тодаргайлаан. Чугаа болза хамыктың мурнунда республика бүрүзүнүң материалдыг болгаш угаан-бодал күчүзүн улгаттырарының база ооң-биле кады ону бүгү чурттуң таарымчалыг хөгжүлдезинге улам улуу-биле ажыглаарының дугайында чоруп турар. Сибирьниң, Ыракы Чөөн чуктуң болгаш Соңгу чуктуң бойдус байлактарын шиңгээдип алырынга, Кара эвес хөрзүннүг черни хөгжүдеринге, Аъш-чем программазын күүседиринге бүгү республикалар идепкейлиг кирипкен турары чугула.

Патриотчу болгаш интернационалчы кижизидилгениң айтырыглары силерниң кол кичээнгейиңерде турары кончуг эки-дир. Ол — партияның идеологтуг ажылының кол сорулгаларының бирээзи-дир.

Ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидер, юбилейлиг чылдың болгаш ниитизи-биле беш чылдың планнарын күүседир, Төрээн чурттуң күчү-шыдалын, улустарның тайбыңын болгаш айыыл чок чоруун бүгү хемчег-биле быжыглаар, социализмниң чаалап алыышкыннарын камгалап туржурунга белен болур —ССРЭ хамаатызының бодунуң патриотчу хүлээлгезин күүседир, интернационализмни херек кырынга көргүзер арга-шиизээ хынаар чүүлдер ол-дур.

Силерге болгаш конференцияның даштыкы аалчыларынга чедиишкинниг ажылдаарыңарны, чогаадыкчы улуг чедиишкиннерлиг болурунарны күзедим.

Л. БРЕЖНЕВ.

«ЭЛЬБРУСТАР» БОЛГАШ «ПАМИРЛЕР» ЧУГААЛАП ТУР

Совет болгаш француз эртемденнерниң белеткээни эртем шенелделери «Салют-7» орбита станциязында хайнышкынныг чоруп турар. Совет-француз каттышкан экипажтың ажылының үшкү хүнүнде шенелделер база хөй болган. А ол хүннүң кежээзинде журналистерни ужудуушкунунуң удуртукчулары эфирже чалаан. Францияның кол солуннарының болгаш журналдарының төлээлекчилери, Франс Пресс агентствозунуң корреспондентилери, совет журналистер башкарылга төвүнүң кол залынга июнь 28-те чыглып келген.

Найыралдыг беш космонавтыларны экранга көрдүвүс. Ханада—ССРЭ-ниң болгаш Францияның туктары. «Памир-3», чоокшулап келиривиерни дилеп тур бис» деп, француз космонавтыга оператор чугаалады. Жан-Лу Кретьен бодунуң сандайындан чиңги-биле алдыртаги, объективке эжинчирген хевирлиг чедип келгеш, «Эльбрус-2»-биле—Валентин Лебедев-биле кожа олурупту.

Деңзи чок байдалга таарымча чок болуп турар бе, орбитага азы черге ажылдаары чиик бе? деп француз космонавтыдан «Ви увриер» база «Социалистическая индустрия» солуннарның корреспондентилери айтырган.

—Деңзи чок байдалга 48 шак дургузунда чаңчыгып, белеткенген мен. Кандыг-даа таарымча чок чүүлдер менде ам чок—деп, Жан-Лу харыылаан.

Аалчыларның келгени станцияның ээлеринге кандыг-бир айтырыгларны тургускан эвес ирги бе? деп Франс Пресстиң корреспондентилери айтырган. Француз кухняның чемин космонавтылар кажан чиир деп турарын база сонуургап көргеннер.

—Француз кухняга кылган чемнерни четтирген бис. Душтеки чемненилге үезинде паштетти чидивис. Кедергей амданныг болду. Космостуң бедии ышкаш, ындыг бедик шынарлыг кылдыр белеткээн чем болду деп, А. Березовой харыылаан. Аалчыларның биске чедип келгени кандыг-даа нарын айтырыгларны биске таварыштырбаан. Ажылдаар, удуур, дыштаныр черлеривис шуптувуска четчир.

Борт инженерлериниң хүлээлгелерин боттарының аразынга канчаар хуваажып турарын В. Лебедевтен болгаш А. Иванченковтан айтырган.

—Белени-биле хуваажып турар бис. Космоска 140 хонук ажылдаан Саша мени дузалап турар-дыр—деп, Лебедев харыылаан.

Иванченков бодунуң эжиниң чугаазынга солун чаа чүүлдү немеп каан. Москваның ужар чүүл институдунуң ийи доозукчулары планетаның кырында ажылдап турар. Маңаа холбаштыр институтта бүгү эш-өөрүвүске изиг байырны чедирип тур бис.

Ужудуушкун башкарар төп.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,

СЭТА-ның корр.

ЧЕДИИШКИННИГ КҮҮСЕТТИНИП ТУРАР

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Анатолий Березовой, Валентин Лебедев, Владимир Джанибеков, Александр Иванченков болгаш Жан-Лу Кретьен составтыг каттышкан экипаж орбитаның «Салют-7» — «Союз Т-5» —«Союз Т-6» комплекизинде ажылдавышаан.

Июнь 28-те космонавтылар черниң атмосферазын, планеталар аразының бүдүмелдерин, галактиктерниң болгаш галактиктиг-даа эвес херелденниишкиннер үндезиннерин шинчилээр сорулгалыг «Пирамиг» болгаш ПСН дээр шенелделерни кылып эгелээннер. Станцияның иштинден кылыр астрофизиктиг шинчилелдер шинчилеп турар чүүлдерниң дугайында эң шын медээлерни алыр аргазы бээр. Ол каттышкан шенелделерни француз специалистерниң кылган фотоаппаратуралары-биле күүседип турар.

Ында чеде берген экспедицияның экипажы космоска ужудуушкунунуң үезинде оон байдалдарынга кижиниң таарыжып эгелеп турарының үезинде чүрек-дамыр системазының болгаш карактың байдалын шинчилээриниң ажылын катап кылган.

Космос материаловедениезиниң программазын ёзугаар «Кристалл» дээр совет технологтуг херекселл-биле чес-биле коргулчунну ажылдап турган, деңзи чок байдалга материалдарның диффузияларының хемчээлин тодарадыр дуржулганы кылыр ужурлуг. Ону кылыр бүдүмелдерлиг саваларны француз эртемденнер белеткээн.

Июнь 28-тиң кежээзинде ийи телевидение сеанстарынга ол ужудуушкунунуң дугайында бижип турар совет болгаш даштыкы журналистерге каттышкан экипажтың парлалга конференциязы болган.

Орбитадан дыңнадыгларны болгаш телеметрлиг медээлерни ёзугаар алырга, эртемнинчилелдиң «Салют-7» —«Союз Т-5»—«Союз Т-6» комплекизиниң ужудуушкуну чогумчалыг чоруп турар.

Космонавтылар Березовой, Лебедев, Джанибеков, Иванченков болгаш Кретьен оларның байдалы эки.

ХОЙДАН-НА—ҮШ КИЛОГРАММ

— Хой кыргылдазын кыска хуусаада, эки шынарлыг чорудар сорулганы салгаш, бо хүннерде шалыпчы ажылдап тур бис—деп, Чөөн-Хемчикте «Чыраа-Бажы» совхозтуң Дагыр-Шеми хойжу бригадазының бригадири О. О. Ондар биске чугаалады.

Шыпап-ла кыргылда пунктузунда ажыл-иш хайнышкынныг чоруп турар болду.

18 электриглиг хачылыг кижи ажылдап турар, олар ниитизи-биле 5200 ажыг хойну кыргыыр. ам үш муң ажыг хой кыргыттынган. Бир баш хойдан ортумаа-биле 3 килограмм дүктү кыргып алган. Көргүзүг багай эвес, ам безин планда көрдүнгениндеп ажып турар. Моон алгаш көөрге, күрүнеге дүк садар онаалданы күүседир долу аргазы бар. Эки көргүзүгнү Ондар Байыр-оол чедип алган. Ооң кадарган хоюнуң бирээзи-ле 3 кг 400 грамм дүктү берген.

Кыргыкчылар аразында чарышты эки организастаан. Оларның көргүзүглерин хүн-нүң-не самбырада бижип турар. Түңнелди беш хонгаш-ла үндүрерин доктаадкан. Кыргыкчы Додуй-оол Чаш хүн-нүң-не нормазын 160-180 хуу чедир күүседип турарындан чарыштың бирги черинде чоруп турар. Кыргыкчылар Куулар Хеймерек, Ооржак Шончалай, Чүглүр Ондар, Куулар Шончалай, Ондар Дукарсүү болгаш өскелер-даа хүн нормазын ажыр күүседип келгеннер.

Кыргылда пунктузунда ажыл-ишчилерни күш-ажылче сорук киирип турар лозуңнар, плакаттар, көргүзүглер бар. «Кыргыкчының булуңунда» кыргыкчы кижиниң кылган ажылын төлеп бээрин, чарыштың негелделерин, шаңнап-мактаарының хемчеглерин азып каан.

Партия организациязы (секретары Б. С. Хомушку) агитаторларны, политинформаторларны пунктуда быжыглаан, олар агитхуудусту үндүрүп, көргүзүглерни доллуруп, беседаларны кылып турарлар. «СЭКП ТК-ның май (1982 чыл)Пленумунуң түңнелдериниң болгаш совхозтуң ажыл-ишчилериниң сорулгаларының дугайында» илеткелди совхоз директору К. Б. Куулар пунктунуң ажыл-ишчилеринге кылып берген.

Кыргыкчылар, бригаданың хойжулары республика паадымынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыры-биле чоокку хүннерде кыргылданы дооскаш, хойларның чайгы семиртилгезин эки организастаар хемчеглерни ап турар.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТА: кыргыкчы Куулар Шончалай.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

Туркменистан: чаңгыс өг-бүледе

ССРЭ-ниң УАЧД-зинде Туркменистанның делгиирнге чаа чүүл—чаа дүжүттүң кызылтазының сновы немешкен. Чурттуң Кол делгелгезинде Туркмен ССР-ниң хүннери-биле холбаштыр хүннээректиг республиканың июнь 28-те Москвада келген төлээлекчилери ону эккелген.

Домодедово аэропортунга аалчыларны москвачылар чүректиң ханызындан хүндүткеп уткаан. Анаа митинг болуп, ээн кадып чыткан ховуларны чечектелген чурт болдуруп бергени дээш Совет Туркменистан акы-дуңма улустарга кезээде өөрүп четтирген деп, онзалап демдеглеп турган.

«Чаңгыс эптиг өг-бүледе» деп юбилейлиг делгелгеге келген кижилерге ол дээрге ногаарарган чечек дег кылдыр көстүп келир. Хаузханның кижилер кылган далайы чүс-чүс чылдарның элезиниг ховуларын тоолда чуве дег чаартыпкан. Каракум каналын бүгү чурт тудуп турар. Ол —Совет улустуң чоргааралы-дыр. Схемада чурагайларда: ол суг оруунга материалдарны болгаш дериглерни 250 ажыг хоорайлар берип турар дээн.

ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылынга тураскааткан делгиирде Туркменияның нефтиниң болгаш газтың арбын бүдүрүкчүзү, энергетиканың, химияның, машина тудуунуң дүрген хөгжүлделиг чурту кылдыр көстүп турар. Республиканың бүдүрүлгелериниң маркалыг продукцияны даштыкының 50 чурттарында билир. Улуг Октябрьның мурнунда кадагларны безин өскээртен сөөртүп ап турган бо чуртта чүс-чүс заводтар, фабрикалар, ажылдап турар.

Чөпнүң хереглел бараанnарының үлегер хевирлерин калбаа-биле делгээн. Кайгамчыктыг туркмен хевистерни кижи магадап ханмас. Республиканың алдары, ооң онза сагыш салыр чүүлү —хөвең. Ону бүдүрериниң талазы-биле Туркмения ийиги черни чуртта ээлеп турар. Сөөлгү он чылдың ында хөвең ажаап алыры барык ийи катап көвүдээн. Туркмения өске-даа чүүлдер-биле байлак. Чурт ооргаңн каракульду, дүктү, торгу кылыр нарын удазыннарны тарааны, дыняны, виноградты ап турар.

Туркменияның ажылчы чоннары ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын боттандырарынга улуг үлүүн киирер шиитпирлиг тура-соруктуглар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында туркмен улустуң угаан-бодал өзүлдезин делгелгеде көргүскен. Диаграммаларның бирээзинде мындыг бүзүрелдиг чурагайлар бар: студентилериниң санының талазы-биле Туркмен ССР Великобританияны 1,3 катап, Турцияны —барык ийи катап, Иранны — ийи чартык катап ажып турар. Культура талазында чедиишкиннерни делгиирлер болгаш фото-чуруктар көргүскен. Оон национал чаңчылдарын хумагалап арттырган.

Москва.

И. НОВИКОВ, СЭТА-ның корр.

Эш Б. Б. Ондарны Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылы дээш база төрүттүнгени хүнүнден бээр 60 харлааны-биле холбаштыр Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуң малчыны Баян-доо Баазаңович Ондарны Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н .БОЙДУ.

Кызыл хоорай,
1982 чылдың июнь 29.

Аъш-чем программазын—амыдыралга

АВТОТРАНСПОРТ—КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙГА

СЭКП Төп Комитединиң май (1982 чыл) Пленумунга хүлээп алдынган ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын республиканың автотранспортчулары ханы сонуургал-биле өөренип, таныжып турар. Ук программаны боттандырарынга автомобиль транспортунга чугула роль онаажып турарын май Пленуму айыткан. Агроүлетпүр комплекстерин транспорт-биле хандырары чугула айтырыгларның бирээзи.

Тываның автотранспорт эргелелиниң коллективи ол сорулганы шиитпирлээринче белеткенип, арга-курлавырларын санап, автотранспорттуң күжүн долу ажыглаарын хандырар ужурлуг. Автомобиль транспортунуң хөгжүлдезин көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларының келир үеде хөгжүлдези-биле холбаштырары чугула. Чүге дээрге ол адырларның продукция бүдүрери, ажаары, белеткээри, хүлээп алыры, шыгжаары, ону болбаазырадыры автотранспорттуң ажылы-биле холбашкан. Бүдүрүлге-биле хереглекчиниң аразында тудуштурар, харылзаштырар звено — транспорт эргелели, автобүдүрүлгелер чүък сөөртүлгезиниң сайзырангайжыдарының хемчеглерин планнап турар. Автотранспорт бүдүрүлгелери чүгле көдээ ажыл-агыйының продуктуларын сөөртүр эвес, хөй санныг чүъктү хоорайдан совхозтарже, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгелеринче чедирер апаар болгай. Транспорт ажылының ажыктыын бедидери, чүък сөөртүлгезиниң бот-үнезин чиигедири болгаш өске-даа чугула айтырыглар транспортчуларның мурнунда турар. Мооң мурнунда чылдарда транспортту планнаарда көдээ ажыл-агыйның онзагай байдалын, сезоннарын четче барымдаалавайн турганындан чүък сөөртүлгезин экижидериниң хемчеглерин ажыл-херекке боттандырарынга бергедээшкиннер тургулаан. Ындыг байдалды дарый эдери негеттинип турар. СЭКП Төп Комитединиң май (1982 чыл) Пленумунуң материалдарынга дорт айыткан—ажылдың төп чүү түңнели, алдынар продукцияны дээш бүдүрүлге-даа, транспортчулар-даа бир демей сонуургалдыг болур ужурлуг дээн болгай.

Республиканың транспортчулары 1982 чылда көдээ ажыл-агыйга 1384 муң тонна чүъктү сөөртүп бээр. Оон иштинде ниити ажыглал транспорту-биле 14,5 муң тонна картофельди, ногааны, чимисти сөөртүр.

Оң бирги беш чылдың ийиги чылының дүжүт ажаалдазынга транспортчулар төлептиг үлүг-хуузун кииреринге белеткенип турар. Дүжүт ажаалдазын бедик организастыг, шалыпчы чорударда Көдээ ажыл-агый министерствозу, белеткел организацияларынга болгаш автотранспорт бүдүрүлгелери бир демниг, харылзаалыг ажылдаарывыстан чедимшкин хамаарыжыр. Дүжүт ажаалдазынын үезинде сөөртүлгени удуртуп башкарар тускай төптү республикага болгаш районнарга (районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң ажылдакчызының киржилгези-биле) тургузары чугула.

Ылангыя картофель, ногаа ажаалдазының, ону сөөртүрүнүң, сайгарып, белеткээриниң үезинде бистиң республика бергедээшкинге таваржып турар. Бо чылын совхозтарның, колхозтарның шөлдеринден белеткел болгаш садыг организацияларынче ниитиниң автотранспорту-биле 5 муң тонна картофельди, 2,5 муң тонна ногаа аймаан болгаш 7 муң тонна картофельди, ногааны Саян артындан киир сөөртүрү көрдүнген.

Мооң мурнунда чылдарда картофель, ногаа ажаалдазының кампаниялыг үезинде автотранспортчулар эвээш эвес бергелерге таваржып турдувус. Кайда, чеже хемчээлдиг дүжүт барын шын эвес дыңнадып бээр фактылар тургулаан. Чүдүрер-дүжүрер ажылдарны шуут-ла хол-биле кылырындан хөй үе-шакта транспорт анаа турар, ногаа үрелир чоруктар болгулаар. Кызыл хоорайже безин сөөртүлге үезинде транспорттуң анаа туруушкуну парадтыг үениң 60-70 хуузу чедип турар. Районнарже чүък апаарда ындыг чидириглер оон-даа хөй, оон уламындан 30-40 км-ге хүнде чүгле чаңгыс рейс кылыр. Ынчангаш дүжүт ажаалдазын кыска хуусаада эрттирери-биле ажаалда-транспорт-белеткел комплекстерин амдан эгелеп белеткээри чугула.

Картофельди сөөртүрүнге тускай контейнерлерни ажыглаары эптиг. Ук контейнерлер садыг, белеткел организацияларының боттарының болур ужурлуг. Анаа эккелген картофельди ол хевээрле шыгжаар. Олар республиканың садыг организацияларында барык чок. Садыг министерствозунуң баазазында бар 2000 хире контейнерлерни картофельди чүгле шыгжаарынга ажыглап турар. Оон парыгын тургузары —хүннүң негелдези апарган. Картофельди, ногааны контейнерлиг сөөртүрү транспортчуларга-даа, хереглекчилерге-даа ажыктыг. Чүге дээрге ынчан транспортту ажыглаары экижиир, хол-биле кылыр ажылдар эвээжээр болгаш ногаа, картофельдиң чидириги кончуг кызырлыр. Картофель, ногаа ажаалдазының сезонунда, массалыг сөөртүлге үезинде чүъктүг автомобильдер хүлээп алыр баазалардан магазиннерже, ниитиниң чемненилге черлеринче дорт чедирер апаар. Ол черлерниң хөй кезиинде киирер оруктар чок, белеткеттинмээн.

Саян артындан картофель садып алырында чамдык айтырыгларны өөренип көөрү күзенчиг. Садыг министерствозу, Респотребсоюз, ИХМ ындыг кероэ чарарда сорттап каан болгаш четкилерге савалап каан картофельди алырын дугуржур болза эки. Ол дээрге продукцияның үрелиирин болдурбас, шыпары экижиир, хол-биле кылыр ажыл эвээжээр. Савалаваан, машинаже анаа ургап-ла Саян артындан 1981 чылда сөөрткен картофельдиң чидириги 1860 рубль болган, азы 18 тоннаны хереглекчиге чедирбээн деп болур. Автотранспорт эргелелинде 100 автомобиль-рефрежератор бар, республика девискээринден дашкаар черлерден ногаа, чимис аймаан киир сөөртүрүнге ол четчир.

АТБ-лерге быжыглаан совхозтар-биле кады дүжүт ажаалдазының үезинде комплекстиг бригадаларны (чолаачы, механизатор, септекчи, дузалаар ажылчыннар) тургузарын чедип алыры күзенчиг.

Бригада кероэзи-биле ажылдаар арганы көдээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүрүнге ажыглаарын транспортчулар өөренип көрүп турар. Көдээ ажыл-агый продуктуларын садыг шугумунга чедирери барык шиитпирлеттинген-даа болза, көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелиниң болгаш шынарының талазы-биле күринспекцияның белеткел чорударын организастаанында четпестер ам-даа хөйүп айтыр апаар. Совхозтардан, ажыл-агыйлардан, чондан садып алган эът, сүт, дүк болгаш картофель, ногаа аймаан сөөртүрүнге бригаданың кероэлиг ажылдаар аргазын ажыглаарын шиңгээдип алыр өйү келген. Белеткел организациялары транспортчулар-биле кероэ чарып, харылзажырындан дескелээр, хөөп чок. Чүдүрер-дүжүрер шөлчүгештерде киирер оруктар чогу, механизмнер болгаш ол ажылдарга ажылчыннар чедишпезинден ону тайылбырлап турар.

База бир айтырыгны өөренип көөрү, шиитпирлээри күзенчиг. Бистиң автотранспорт эргелелинде чаа марканың, хөй чүък алыр, кончуг дүрген чоруур автомобильдер немежип турар. Ынчаарга республика иштинде оруктар болгаш Абакан, Минусинск, Абаза хоорайларда баазаларга чедирер оруктар багай, ол машиналарның күчүзүн ажыглаарынга шаптыктап турар.

Агроүлетпүр комплекстериниң бүдүрүлгелериниң аразында экономиктиг харылзааларны транспортчулар чорудар апаар. Ынчангаш бистиң мурнувуста тургустунуп турар айтырыгларны комплекстиг-биле шиитпирлээр негеттинер. Манаа чүгле транспортчулар эвес, харын Көдээ ажыл-агый министерствозу, Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң болгаш шынарының талазы-биле Күринспекция база совхозтар, садыг организациялары шуптузу сонуургалдыг болуп, демниг ажылдаарының бүгү аргаларын, хемчеглерин боттандырар ужурлуг.

Транспортчулар боттарының талазындан сөөртүлгени организастаарын сайзырангайжыдар сорулга-биле контейнерлиг, чүъктү савалыг сөөртүрүн ажыглаашы, транспорттуң бүдүрүкчүлүүн бедидерин, организациялар, бүдүрүлгелер-биле харылзааларны экижидерин, чүдүрер-дүжүрер ажылдарны механизастаарын, күш-ажылды организастаарының дөмүшкүлгелиг аргазы —бригада кероэзин калбаа-биле ажыглаарын планнап турар.

В. ПАРУНИН,
Тыва автотранспорт эргелелиниң начальниги.

Беш чылдың кижилери

Кызыл-Мажалыктың даараныылга цегинде комсомолчулар болгаш аныяктардан тургустунган бригада бо чылдың эрткен айларының планныг даалгаларын чедиишкинниг боттандырган. Олар чиик хептер даарап үндүрер талазы-биле чартык чылда алган бедиткен хүлээлгелерин база күүседипкеннер.

Аныяк даараныкчылардан Зина Куулар, Надежда Кыргыс болгаш оон өске-даа аныяктар хууда беш чыл планнарын шалыпчы күүседип, социалистиг чарышка тиилекчилер болуп, макталды ап турарлар. Зина Куулар чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга Кызыл-Мажалык суур Совединиң депутадынга соңгуткан. Кыргыс Надежда «Мергежилиниң аайы-биле» деп конкурстуң чемпиону.

ЧУРУКТАРДА: Кызыл-Мажалыкта даараныылга цегиниң мурнакчы даараныкчылары Зина Куулар биле Надежда Кыргыс.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотолары.

ЧАА АЖЫЛ-ХЕРЕКТЕР-БИЛЕ

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл.) Пленумунуң түңнелдерин болгаш «1990 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын болгаш ону боттандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» эш Л. И. Брежневтиң илеткелинге база СЭКП обкомунуң VI пленумунуң доктаалынга дүүштүр районнарның партия организацияларының сорулгаларын чуткаалажып көөрүнге тураскааткан пленумнар болгаш партия-ажыл-агый активтериниң хуралдары болуп эрткилээн.

Эрткен пятницада СЭКП Каа-Хем райкомунуң пленумунга илеткелди райкомнуң бирги секретары В. А. Бакулин кылган. Пленумга илеткелчи болгаш санал бергеннер: СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «Ленинчи орук» совхозтарда партия организацияларының секретарьлары Ф. П. Долмачев, И. П. Шабуров, «Совет Тыва» совхозтуң директору С. Д. Седен-оол, «Бурунгаар» совхозтуң директору А. М Соломатов, өскелер-даа районнуң ажыл-ишчилери партияның аграр политиказын болгаш көдээ ажыл-агыйны, чурттуң агроүлетпүр комплекизин улам ыңай хөгжүдер талазы-биле улуг сорулгаларны изиг-биле деткип турарын демдеглээн.

Райкомнуң пленумунга ол кичээнгейни көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидеринче, шиитпирлээр ужурлуг кол сорулгаларже угландырган. Бо чылдың бирги чартыында мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының планнарын күүседириниң аргалары районда бар. «Совет Тыва», «Бүрен», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтар чартык чылды чедиишкинниг доозуп турар.

1986 чылга чедир үеде районга тараа бүдүрерин 31660 тонна, картофельди 5600 тонна, ногааларны 1950 тонна, чедирери бир гектардан-на 12,2 центнер тараа культураларын өстүрери көрдүнген. Мал ажылын хөгжүдер талазы-биле улуг сорулга салдынган. Салдынган сорулгаларны күүседири чер-черге ажыл-херекти организастаарындан бүрүн-биле хамаарыжыр дээрзин пленумга демдеглээн.

Партия райкомнарының пленумнары Хандагайтыга, Самагалдайга, Тоора-Хемге, Тээлиге, Шагаан-Арыгга эрткен пятницада база болуп эрткилээн. Пленумнарга илеткелдерни СЭКП райкомнарының бирги секретарьлары: Өвүрнүң—Ч. Х. Ооржак, Тес-Хемниң — П. Т. Дамба-Хуурак, Тожунуң—С. Ы. Моңгуш, Бай-Тайганың — Д. С. Данзын-оол, Улуг-Хемниң — К. А. Маспык-оол олар кылган. Ак-Довурак хоорайга партия-ажыл-агый активинге илеткелди «Тыва даг-дүг» тудуг эргелелинде партком секретары А. А. Федоров кылган.

СЭКП ТК-ның май Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыткан чүүлдер болгаш түңнелдер, ССРЭ-ниң Аъш-чем программазы чоннуң чаагай чоруу дээш партияның сагыш салыышкынының чаа, көску бадыткалы. Хоорайларның болгаш суурларның бүгү коммунистери, ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, анаа эш Л. И. Брежневтиң илеткелин, ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын чүректиң хапызындан изиг-биле чүүлдүгүүнүп хүлээп албышаан, беш чылдың болгаш оон ийиги чылының онаалдаларын күүседир, чер болгаш мал ажылының продуктулуун улам көвүдедир дээш ажыл-херекти организастаарынче кол кичээнгейни угландырып турар.

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыткан чүүлдерни болгаш түңнелдерин ажыл-чорудуглага удуртулга болдуруп, күүседириниң хемчеглерин айыткан доктаалдарны пленумнарга болгаш актив хуралдарынга хүлээп алган.

ИЮЛЬДУҢ ҮЛҮҮНДЕ

«Тыва суг тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар заводунуң коллективи бирги чартык чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүсеткеш, ам июльдуң күш-ажылчы календары-биле ажылдап турар. Бо бүдүрүлге черинде техниктиг болгаш экономиктиг көргүзүглер бедик. Коллектив күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин чедип алган. Заводтуң бүгү цехтеринде хожудап турарлар чок. Олар оруглалыг, камналгалыг болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турарлар.

Бо эш-найыралдыг бүдүрүлге чериниң эки ажылын илередип турар сан-түңнелерниң артында заводтуң кижилериниң кызымак ижи, оларның ажыл-херектери бар дээрзин айтыр херек. Бүдүрүлгениң коллективи чыл эгезинден бээр республиканың анаа хамаарылгалыг организацияларынга 6925 дөрбелчин метр демир-бетонну бүдүрүп бээр турган. А херек кырында завод хереглекчилерге 7575 дөрбелчин метр демир-бетон кылыгларны берген.

Эрткен беш айларда план ёзугаар 970 муң рубльдиң бараанныг продукциязын бүдүрүп үндүрер турган. Коллектив ол планын база ажырган. Ол айлар дургузунда 1 миллион 173 муң рубльдиң продукциязын сайгарган. Өскээр чугаалаарга, бүдүрүлге программазын 120 хуу күүсеткен. Завод продукция сайгарарының бүдүрүлге программазын 200 муң рубльге ажыр боттандырган.

Завод колдуунда-ла чыпэнтээр демир-бетон-биле бистиң республиканың бүгү мелиорация тудугларын хандырып турар. Ол сорулганы завод чедиишкинниг боттандырып турар. Оон-биле чергелештир завод бүдүрүлгелер болгаш организацияларның чагыгларын база-ла багай эвес күүседип келген.

План күүселдези —заводта хоойлу болу берген. Ынчангаш ону инженер-техниктиг ажылдакчыларның удуртулгазы-биле амыдыралга чедиишкинниг боттандырып-даа келген.

Заводта бир кол айырыг — чарыш. Ону дээштиг, түңнелдиг болдурарынче заводтуң дирекциязы, партия болгаш профэвилел комитеттери улуг кичээнгейни угландырып турар. Бүгү цехтер, бригадалар, участоктар аразында чарыштыг. Олар тодаргай бүдүрүлге планнарлыг. Ниитизи-биле оң бирги беш чылда болгаш бо чылын кайы хире хемчээлдиг продукция бүдүрерин, оңу сайгарарын цехтер аайы-биле хуваагаан. Ону чараштыр парлааш, аскан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, ажылчыннарның тура-соруун көвүдедиринге ол улуг салдарлыг болуп турар. Оон-биле кады хүлээнип алган ажыл-херээнге күш-ажыл кижилериниң хууда харысалгазы бедип турар.

А. Е. Андреевке удурткан хептекчилер, А. В. Сербога удурткан арматурщиктер, оператор-дозировщик В. Г. Шевченко, арматура кылыкчызы О. А. Рогалёва болгаш өскелер-даа ай санының бүдүрүлге планнарын үргүлчү ажыр күүседип келгеннер. А Ольга Афанасьевна бо хүннерде 1983 чылдың үлүүнде ажылдап турар. О. Рогалева—бүдүрүлгениң ёзулуг чаартыкчызы, хөй-нийти ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ол бо заводка чеди чыл ажылдаан. Төрээн заводу оон ийиги бажыңы болу берген. Манаа келгеш ол эш-өөрүнүң улуг хүндүткелин бодунуң кызымак күш-ажылы, ажылга харысалгалыг, төлептиг чоруу-биле чаалап алган.

Оң бирги беш чылдың төнчүзүнге чедир республиканың совхозтарынга суггаттыг шөлдерниң шөлүн 64-65 муң гектар чедирерин көрген. Кызылдың, Тес-Хемниң, Чедерниң, Эрзинниң ышкаш шак ындыг улуг суггарыглга системаларының техниктиг болгаш экономиктиг байдалдарын өөренип көрбүшаан анаа тудуглар кылырының төлевилелдерин ажылдап кылып турар. Мооң мурнунда чылдарда туттунган суг ажыл-агыйының объектилерин эде, чаарты кылып алыр болза, суггаттыг шөлдерни улам эки ажыглаар арганы бээр. Ынчап гектар бүрүзүнүң беримчези көвүдээр. Аъш-чем программазында айыттынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринче улуг идиглиг болур.

«Тыва суг тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар бүдүрер заводунуң коллективи ол дугайын эки билир. Олар боттарының күш-ажылчы чедиишкиннерин быжыглавышаан, моон соңгаар-даа улам күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнип турарлар. Суг ажыл-агыйлыг тудуг организацияларының коллективтериниң продукция-биле четчирибиле хандырып турган. Аъш-чем программазын күүседиринге төлептиг үлүүн заводтуң ажыл-ишчилери киирерлер.

Н. ВАНЬКОВ.

Таңды районда «Коммунизмниң херели» совхозта ниитиниң малынга четчир чем-сүүрүн белеткээр дээш ажыл хайнышкынныг чоруп турар. Кочетово суурдан ырак эвес—ийи километр хире черде 24 га суггаттыг черден медени кыска хуусаада кезип доосканнар.

Совхоз ниитизи-биле 4430 тонна сиген белеткээр планныг.

Мал чеми белеткээринге Кочетово ортумак школазының үстүкү класстарының өөреникчилери улуг дузаны чедирип турарлар. Бо хүннерде олар беժен тонна медени пресстээш, сарааттааннар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

ЧУРУКТА: мал чеминиң белеткели.

А. МЕЛЬНИКОВТУҢ фотозу.

ЭЭ-ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ

Хой ажылы —аныяктарның шалыпчы херээ. Бо кыйгырыгның адаа-биле «Торгалыг» совхозтуң хөй комсомолчу-аныяктары ол чугула адырда ажылдап, чартык чылды шалыпчы иш-биле доозуп турар.

«Торгалыг» совхозтуң Кара-Тал хойжу бригадазының комсомолчу хойжузу Чаалыкай Норбу бодунуң хүлээнип алганы тунгужун төрүүр тогдулардан чүе башка онаашпыр 89 хураганны камгалап алган. Амгы үеде хоюнуң ажаалда-хайгааралын, чайгы семиртилгезин улам экижидип, хүр-чаагай кыш ашкан хойларын чайзаглаашкынче киирген.

Эрткен чылын үскен аныяк хураганнар кадарчыларында комсомолчулар база хөй. Олар малды база хүр-чаагай кыш ажырган. Комсомолчу Лидия Түвет-оол эрткен күзүн 442 баш хойну хүлээп алгаш, оларны Успа-Хөл шынаазының Көк-Хаакка опча-менди кыштадып, ажаалда-чемгерилгезин эки чоруткан. Оон түңнелинде аныяк хойжу хоюнуң баш саны 99 хуу камгалап алган. Кызымаккай хойжуну чаңгыс чер чурттугулары Торгалыг көдээ Советтиң депутадынга соңгуп, улуг идегелди көргүскен.

Малдың чаш төлүн камгалап алырынга совхозта комсомолчу сакманчыларның киирген үлүү мактанчыг. Лора Болат-оол — 180, Чечен Одай—170, Лида Кара-оол — 160, Михаил Кызыл-оол—220, Валентина Натпит-оол — 109, Лидия Дөрбет-оол—165 хураганнарны доруктур азырааш, хойжуларга хүлээдип берген.

Үстүнде көргүзүглер аныяк хойжуларның онаашкан ажылынга ээ-харыысалгалыын херечилеп турар.

Н. ДАМДЫН.
Өвүр район.

ЧАРТЫК ЧЫЛДЫЫ КҮҮСЕТТИНГЕН

Тес-Хем ыяш ажыл-агый коллективи бо чылдың эгезинден тура план ёзугаар шудургу ажылдап келген. ССРЭ-ниң тургустунганындан бээр 60 чыл оюн күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш, цехтер аразынга социалистиг чарышты калбарткан. Ажылчыннар аңаа идепкейлиг киржип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен.

Ук коллектив чартык чылдың хүлээлгезин ажыр күүседирин чедип алыр дээш шудургу ажылдаан. Оон түңнелинде мындыг күш-ажылчы көргүзүглер чедип алдынган.

Чартык чылда ниити продукция бүдүрериниң планын 100 хуу, азы 294 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. Бараанныг продукция сайгарарының планын 106 хуу, азы 307,2 муң рубльге күүсеткен.

Тудуг материалдары сөөртүр планын 100 хуу боттандырган. Ол ышкаш 1400 кубометр дилиг материалдары белеткээр планын 1699 кубометр чедирген.

Тес-Хемниң ыяш ажыл-агый коллективинде чолаачылар Н. Кудрявцев, М. Бичижик, ыяш белеткеп турарларның бригадири П. Радостев, ажылчыннар В. Аёшин, И. Кудрявцев болгаш өскелер-даа эрестиг ажылдап, мурнакчыларның одуруунда кирген.

Х. МОНГУШ.

Политэкономиктиг өөредилге

АЖЫЛДАВЫШААН, ӨӨРЕНИР

ПАРТИЯ чырыдыышкынының болгаш экономиктиг өөредилгениң 1981—1982 өөредилге чылын Улуг-Хем районнуң коммунистери болгаш ажылчы чону бедик болгаш долу күш-ажылчы көдүрлүүшкүн-биле өөренип эрткен. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның ноябрь (1981 ч.) Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлери оларның сеткил-хөөнүн ынчаар чоргаарлаңдырган. Ол ышкаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң «Партияның XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр партия өөредилгезин моон соңгаар улам сайзыраңгайжыдар дугайында» доктаалы партийжи пропаганданы болгаш өөредилгени улам сайзыраңгайжыдарының тодаргай оруктарын айыткан.

Партияның сөөлгү съездизиниң материалдарын өөредилгениң бүгү хевирлеринге калбаа-биле өөрепгени марксистчи-ленинчи өөредилгениң идейтеоретиктиг утказын улам ханыладып, ажылчы чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүн болдурган. Партия чырыдыышкынынга болгаш экономиктиг өөредилгеге районга эрткен өөредилге чылында, мурнуку чылдарга деңнээрге, 218 кижи хөй хаара туттунган. Марксизм-ленинизмниң 17 школазынга өөренип турган 308 дыңнакчының ийи чүс ажыы коммунистер. Олар «СЭКП-ниң иштики, даштыкы политиказының айтырыглары», «Политиктиг экономия» «Делегейниң чаартып турар өөредиг» болгаш оон-даа өске чугула темаларны өөренип эрткеш, түңнел кичээлдерни эрттирип, зачёттарны дужааган.

Он чеди кезек черге тургустунган теоретиктиг семинарларга үш чүс беժен чеди кижи, а партийжи пропаганданың массалыг хевирлерин өөренир үжеп бир школага 515 кижи өөренип турган.

Дооступ турар өөредилге чылында политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң бүгү хевирлеринге хаара туттунган 1559 кижиниң төс чүс үжеп ажыы коммунистер. Олар тус-тус курстарны чедиишкинниг өөренип доосчан. Оон чижээлге, «СЭКП-ниң даштыкы политиказының айтырыглары» деп курсту өөренип эрткен. Хайыракан, Торгалыг суурларда болгаш туб. санаторийде курстарны (пропагандистери М. М. Моңгуш, В. А. Чөржей-оол, Д. О. Артына) база Чааты- Арыг-Үзүү, Ак-Туруг, Шагаан-Арыгның № 2 школаларында теоретиктиг семинарларны (пропагандистери М. Ч. Оюн, К. Д. Шалык, Э. О. Самбал, А. И. Цуй-Ю-Сен) адап болур. Адааныс пропагандистер кичээлдерни солун, бедик утка-шынарлыг эрттирип, теорияны практика-биле сырый холбап турар.

Шагаан-Арыгның № 2 ортумак школазында теоретиктиг семинар пропагандизи А. И. Цуй-Ю-Сен база ол-ла хоорайда № 2 уруглар ясли-садында политиктиг билиглер школазының пропагандизи Т. И. Илюкина олар кичээлдерге техниктиг херекселдер, көргүзүг материалдары ажыглаар, чамдык темаларга холбаштыр дыңнакчыларга көргүзүг материалдары белеткедип кылырар талазы-биле дуржулгазы улуг, өскелерге үлегерлиг.

ЭКОНОМИКТИГ билиглер системазынга кичээлдер «Экономика камналгалыг болур ужурлуг». «Камналгалыг, хумагалалдыг болуру — коммунистиг эки мөзү» деп курстар долу өөредилгези-биле эрткен. Экономиктиг билиглерниң 91 школаларын бо өөредилге чылында 2558 кижи өөренип дооскан. Оларның иштинден 259 кижи партия кежигүнү. Экономиктиг өөредилгениң школаларының 42-зи кадарчылар, хойжулар, саанчылар ортузунда тургустунган коммунистиг күш-ажыл школалары болуп турар. Олардан Арыскан сүт-бараан фермазында (пропагандизи И. Х. Додек), «Шагонартжилстрой» тресте школалар (пропагандистери Т. С. Оюн, Г. П. Винокурцева, Л. И. Допчул) эки түңнелдерни чедип алган.

Политэкономиктиг өөредилгениң организациязын, шынарын бедидер кичээлдериниң эртип турарының талазы-биле доктаамал контрольду тургузар айтырыгны СЭКП райкому, чер-черде партия комитеттери бо чылын шыңгыы көрүп, салган сорулгаларының боттанылгазын чедип алган. Парткомнарга, партия хуралдарынга пропагандистерниң болгаш чамдык дыңнакчы коммунистерниң отчёдун дыңнап турган. Чижээ, Жданов аттыг совхозтуң парткому кол экономист, «Камналгалыг экономика» курстуң пропагандизи Ф. А. Кончук-Карапың, «Шагонартяжстрой» тресте партбюро кол инженер, пропагандист А. И. Сержантов оларның информациязын дыңнаан.

Политиктиг экономиктиг өөредилгени организастаарының, дыңнакчыларга политэкономиктиг ханы билигни бээр талазы-биле багай эвес түңнелдерни «Найырал», «Ак-Туруг» совхозтар, районнуң хереглекчилер ниитилели, 586 дугаар БМК, районнуң үлетпүр комбинады, сельхозтехника болгаш оон-даа өске ажыл-агыйлар, бүдүрүлгелер организациялар чедип алган.

Партия организациязының (секретары А. Г. Пряхин), комбинаттың дирекциязының (директору Н. С. Карманович) удуртулгазы-биле райүлетпүр комбинадының коллективи 1 кварталда пландан ажыр 2 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. Коллективтиң күш-ажылчы чедиишкиннеринде экономиктиг өөредилгениң салдары улуг. «Экономика камналгалыг болур ужурлуг» деп курстуң пропагандизи комбинаттың директору Н. С. Карманович коллектив чүгле апрель айда (1982 ч.) пландан ажыр ийи муң рубльдиң продукциязын сайгарган. Курстуң дыңнакчыларының эгелээшкини болгаш идепкейлиг киржилгези-биле артынчылардан продукция бүдүрер немелде цехти ажыткан. Ыяштан кылган материалдар арты-биле кылган продукцияны 4,5 муң рубльге сайгарган.

РАЙОНДА ажылдап турар пропагандистерниң 87 хуузу коммунистер. Онаашкан даалгазын ак сеткилдиг күүседип турар, дуржулгазы улуг пропагандистер районда эвээш эвес. Ындыгларга Чодурааның хойжу бригадазының пропагандизи З. Д. Чалзын, «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң № 1 сүт-бараан фермазының пропагандизи С. К. Кыргыс, «УТКА 25 чылы» совхозта хавац фермазында пропагандист Н. Т. Букша болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур.

Политэкономиктиг өөредилгени бүдүрүлгеге ажыктыын чедир үнелевес ийикпе оон организациязынче, кичээлдерни доктаамал шынарлыг эттирериңче кичээнгей салбас, ёзу барымдаалаар чоруктар районда ам-даа ийи, чаңгыс таваржып турар.

В. САТ.
Улуг-Хем район.

АЖЫР БОТТАНДЫРГАН

Самагалдайның септелге-тудуг участогунуң коллективи чартык чылдың бүдүрүлге планын күүсеткен.

Септелге-тудуг база монтаж ажылдарын 100,7 хууга, азы 141 муң рубльди шиңгээдир тургаш, 142 муң рубльге чедирген. Автостанцияның септелге ажылынга 2 муң рубльдиң ажылы көрдүнген турда, ону 2 муң 600 рубльге кылган.

Хоочун тудугжу Марчын Чоодү, аныяк тудугжу Михаил Сүрүн-оол, бригадир Сергей Ензак тракторист Анатолий Хүлер-оол олар коллективтиң ажыл-ишчи мурнакчылары.

Х. ОЙДАН-ООЛ.
Тес-Хем район.

УЛУСТАРНЫҢ НАЙЫРАЛЫНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ТУРГУЗУКЧУ КҮЖҮ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында.)

бүгү күштерниң талазындан илергейлеп турар.

Совет дуржулганың делегейге ужур-дузазының дугайында илеткелчи чугаалавышаан, ооң дараазында чүүлдерин хамыктың мурнунда онзалап демдеглээн:

Дең эргениң, чепттүг чоруктуң болгаш найыралдың принцивинге үндезилеттинген нацияларның болгаш биче улустарның аразынга харылзааларның шынар талазы-биле чаа хевирин тургузарының боттуг аргазы делегейде эң улуг болгаш дыка хөй националдарлыг чурттуң чижээнге бадыткаттынып көргүстүнген. Ындыг харылзаалар — ол дээрге, ниитилел хөгжүлдезиниң күчүлүг фактору дээрзи бүзүреддиг бадыткаттынган.

Кандыг-даа национал мөлчүгбеэ болгаш дең эвес чорук дээрге кижини кижиниң мөлчүүрүнүң системазының түңнели болурун теория талазы-биле үндезилеп, практикага бадыткаан чүве болганда, национал айтырыгны шыны-биле шиитпирлээри дээш демисел ажылчы чоннарның социал хулданыгдан хостаары дээш демисели-биле үзүлбес холбаалыг боор турар. Капитализм национал айтырыгны хепиг-даа шын кылдыр шиитпирлээр арга чок.

Нацияларның ёзулуг-ла дең эргелиг болур чоруун чедип алыры бот башкартынар, бодунуң күрүнезин тургузар эргени, социал-экономиктиг тургузугну боттары тодарадыр эргени, өске чурттар болгаш улустар-биле боттарының харылзааларын суверенниг ёзу-биле тургузарын хандырар. Хөй националдыг күрүнениң идегелдиг политиктиг баазазы ооң составынга кирген нацияларның болгаш биче улустарның чүгле долу эки тура эвилелиг боор болур.

Бир эвес ындыг хосталга экономиктиг болгаш социал харылзааларны чаартыры-биле, экономиктиг, дең эргени чедип алыры дээш демисел-биле холбашпаан болза, нацияларның политиктиг хосталгазы быжыг боор шыдавас. Он-он күрүнелерниң чүс-чүс чылдарның хожудангай чоруун ажып эртериниң, сайзырангай капитализмниң чурттары-биле экономиктиг харылзааларга дең эргелиг чорукту чедип алырының эң нарын сорулгаларын шиитпирлеп турары амгы үеде совет республикаларның дуржулгазы оларга үнелиг болгаш сорук киирикчи үлегер-чижек боор турар. Бо талазы-биле хөгжүлдениң капиталистиг үе-чадазын эртпээн улустарга ону оюп эрткеш азы бызырбышаан, социализмче шилчип болурун бадыткаан боттуг арга онза чугула ужур-дузалыг.

Национал дең эргени тургузары күрүнениң политиктиг системазының байдалы-биле сырый холбашкан болур. Ол ёзулуг улусчу эрге-чагыргаже чоок болган тудум-на, ниитилелдиң болгаш күрүнениң ажыл-херектеринге идепкейлиг киржиринге ажылчы чоннар массаларын хөйү-биле хаара туткан тудум-на тускайлаң хөгжүлдениң оруунче кирген чурттарның национал чаартылганың сорулгаларын шиитпирлээринге улам улуг делгемнерни ажыдып бээр.

Национал айтырыгларын шын шиитпирлээринге угаан-медерелдиг болгаш организастаттынган авангард херек, ажылчын ангының, бүгү ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын илереткен, эртемниг социализмге удурткан партия херек.

Бүгү националдарның ажылчы чоннарын интернационализмниң ёзузунга кижизидер талазы-биле партияның тодаргай сорулгаже угланган ажылы болгаш улустарның найыралының болгаш акы-дуңмалышкы чоруунуң идеяларын кижилерниң угаан-медерелинге сиңниктирери кайы хире чугулазын ЭЭКП-ниң хөй чылдарда практиказы көргүскен.

Улус бүрүзү, чурт бүрүзү боттарынга херек болгаш ажыктыг деп санааны чүүлдерни бистиң дуржулгавыстан ап болур эргелиг.

Илеткелчиниң түңнелинде чугаалааны: совет улус кашла ай болгаш, бистиң хөй националдарлыг күрүневистиң алдан чылын байырлап демдеглээр. Ол байырлалдың бүдүүзүнде ССРЭ-ниң бүгү-ле республикаларының экономиктиг болгаш социал чедиишкиннери, национал культураларының болгаш урап чүүлдериниң кайгамчыктыг чечектелишкини чайынандыр көстүп турар-дыр. Ол дээрге, ЭЭКП-ниң ленинчи национал политиказының тиилелгезиниң ёзулуг парады-дыр. Эш Л. И. Брежневтиң онзалап демдеглээни болза ССР Эвилелиниң алдан чылы «түңнелдерни үндүреринге, келир үениң сорулгаларын тодарадырынга болгаш ылавылаарынга эки үндезин боор турар. Бистер ол алдарлыг юбилейге ужуражырынга белеткенмишаан, чаа ниитилелди тургузарының ленинчи программазы-биле боттарывысты хеделиишкиннеривисти катап-катап шүүштүрүп турар бис». ССР Эвилелиниң алдан чылынга белеткелди улустарның найыралын болгаш акы-дуңмалышкы чоруун бүгү талазы-биле быжыглаарынга, XXVI съездиниң төөгүлүг айтыышкыннарын, ЭЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин күүседир талазы-биле массаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы инициативазын улам көдүреринге ажыглаар ужурлуг.

Улуг Октябрьның үезинден бээр Совет чурттуң эрткен бүгү оруу, ооң төөгүлүг чедип алышкыннары, бисте тургустунган сайзырангай социализм — национал харылзааларны улам-на сайзырангайжыдарының, улустарның найыралын быжыглаарынга ооң тургузукчу күчүлүг күжүн коммунистиг тургузуушкуннуң эрге-ажыктарынга ажыглаарынга идегелдиг үндезин болур. Совет кижилер бо-даа угланыышкын талазы-биле чаа-чаа делгем оруктарны бүгү кижи төрелгетенге ажыдып берип турар.

Латвияның Компартиязының ТК-зының бирги секретары **А. Э. Восстун** «Ажылчы чоннарның патриоттуг болгаш интернационалчы кижизидилгезин улам күштелдирериниң чугула айтырыглары» деп илеткелинде Совет Латвияның социал-экономиктиг чедиишкиннери дээрге, чүгле республиканың ажылчын ангызының, колхозчу тараачыннарының, интеллигенциязының кызымаккай күш-ажылының эвес, харын база бирги ээлчегде бистиң чурттуң улустарының улуг найыралының, бүгү совет улустарның, хамыктың мурнунда орус улустуң бүгү талалыг, харам чок дузаламчызының түңнели боор турарын онзалап демдеглээн.

Илеткелчи республикада патриоттуг болгаш интернационалчы кижизидилгениң талазы-биле тургустунган системаның дугайында чугаалаан. Республиканың партия организациязы күш-ажылчы коллективтерге кижизидилге бирги чергелиг ужур-дузалыг деп санап турар. Бо талазы-биле социализмниң үезинде күш-ажылдың бодунуң интернационалчы байдалы чугула рольдуг. Хөй националдарлыг коллективтерге партия организацияларының идеологтуг ажылын сайзырангайжыдарынче улуг кичээнгей салдынган турар.

Оратор республиканың партия организациязының идеологтуг хемчеглериниң илейлиг утка-шынарын болгаш сагыш-сеткил салдарын улгаттырар, национал хевирлиг болгаш ханы интернационалчы утка-шынарлыг чаа социалистиг ёзулалдарны болгаш чаңчылдарны тургузарының, лекция пропагандазын сайзырадып, калбартырының, чогаадыкчы интеллигенцияның, аныяктарның ортузунга кижизидикчи ажылды экижидериниң талазы-биле ажылын анализтеп чугаалаан. Республиканың амыдыралының бүгү талазын интернационалчыларының ажылдары бо талазы-биле тургуспунун келир айтырыгларны чогуур үезинде, шын шиитпирлээрде моон-даа соңгаар ханызы-биле өөренип көөрүн неген турарын база демдеглээн.

Ол ышкаш Украинаның Компартиязының секретары **А. С. Кантонун**, Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **С. П. Имашевтин**, ЭЭКП ТК-ның чанында ниитилел эртемнериниң академиязының ректору **В. А. Медведевтиң**, ЭЭКП Дагестан обкомунуң бирги секретары **М. С.-И. Умахановтун** илеткелдерин база дыңнагылаан.

Конференция ажылын үргүлчүлеп турар.

* * *

Эш Б. Н. Пономарев болгаш конференцияның киржикчилери Ригада В. И. Ленинге тураскаалга чечектер салган.

(СЭТА).

Хамааты камгалалы

ОРГАНИЗАСТЫГ ЭРТКЕН

Кызыл районнуң улус ажыл-агыйының чамдык объектилеринге хамааты камгалалының талазы-биле чоокта чаа өөредилге эрткен. Ооң сорулгазы болза кончуг дүрген болган таварылгада хамааты камгалалының шеригжиттинмээн бөлүктерниң канчаар ажылдаарын хынап көөрү турган. Бо хемчеглерни эрттиреринге хамааты камгалалының курстарының ажылдакчылары практиктиг болгаш методиктиг улуг дузаны чедирген. Курстарның бүдүрүлге өөредилгезиниң мастерлери болгаш өске-даа ажылдакчылар Х. Кузнецов, В. Гончаренко, А. Сизов, В. Волков, О. Кара-оол объектилерниң белениң хынап көргеш, четпестерни эдип, чогуур дузаны чедирген. Ооң түңнелинде өөредилге чогуур хуусаазында, план ёзугаар эрткен.

Чамдык объектилерниң начальниктери өөредилгени организастаарынга идепкейлиг киржип, өөредилге үезинде планда айыткан хемчеглерни багай эвес күүсеткен. Малдарны болгаш үнүштерни камгалаар албанның объектизиниң начальниги кончуг дүрген, аваангырын көргүскен. Мал кажааларын чогуур үезинде белетиизэн болгаш четпейн турган камгаланыр тудугларны дүрген тудар хемчеглерни алган. Садыг болгаш аъш-чем албанының объектизиниң шеригжиттинмээн бөлүүнүң начальниги А Саян планда айыттынган хемчеглерни долузу-биле күүсеткен. Куш фабриказы, ооң удуртукчузу Л. Килин хамааты камгалалының өөредилгезинге кончуг хынамчалыг белеткенген. Башкарылга пунктузун чогуур үезинде эки дерип кылган. Мында кончуг берге үеде бүдүрүлгени удуртуп, башкарарынга бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургускан. Пунктунуң командазының кежигүннери хууда камгаланырының дериг-херекселдерин үлеп бээр талазы-биле кончуг дүргенин болгаш демниин көргүскен. Бо бүгү чорудулганы Н. Орлова удуртуп турган.

Штабтарның болгаш шеригжиттинмээн бөлүктерниң хуу составы ядролуг частыышкын болган соонда ол девискээрге хайгыылды чорударын организастаарының дугайында чугаалап турар кинофильмни көргеннер. Ооң соонда хайгыылчылар бөлүү П. Хворовтуң удуртулгазы-биле ветеринар хайгыылдын кылган. Олар бердинген онаалдаларны чогуур үезинде шын кылып, бо талазы-биле билирин бадыткаан. Чурттакчы чонну көжүрер ажылды райкүүскомнуң даргазының оралакчызы А. Көшкендей билдилии-биле удурткан. Хамааты камгалалының өөредилгезиниң планныг хемчеглерин күүседиринге улус депутаттарының Каа-Хем суур Совединиң күүскомунуң даргазы А. Сарапулов улуг дузаны чедирген.

Хамааты камгалалының өөредилгези ниитизи-биле организастыг эрткен. Ону эрттиреринге белетиеп турган удуртукчуларның оназашкан ажылынга харысалгалыг болганы аңаа дузалаан.

Ынчалза-даа өөредилге үезинде чамдык четпестер бар болган. Автотранспортка чоруп турган чер кырының хайгыылы (удуртукчузу Г. Степин) көшкан белеткенгениңден ажылды негелдеге чедир организастап шыдаваан.

Бомбурзектиң судалы

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

БЫЖЫГ ТАЙБЫҢЧЕ УГЛАНЫЫШКЫН

КНО-нуң Кол Ассамблеязының боо-чепсекти дужүрер талазы-биле ийиги тускай сессиязынга эш Л. И. Брежневтиң чоруткан бижиинде кылган совет тайбың эгелекчи саналдарга байыр чедирбишаан, даштыкының дыка хөй парлалга органнары, политиктиг болгаш хөй-ниитиниң сураглыг ажылдакчылары ол саналдар тайбыңны быжыглаарынче боттуг орукту ажыдып, быжыг тайбыңче ССРЭ-ниң чайгылыш чок угланыышкынын илередип, чаварлыышкынны камгалаарынче, улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынче боо-чепсекти эндере бүдүрерин кызыгаарлаар болгаш кижи төрелгетенни ядролуг дайынның кыжаныышкынындан чайладырынче ооң чүткүлүн көргүзүп турарын демдеглээннер.

Совет тайбың эгелекчи саналдар — улустарның эрге-ажыктарын дүүштүр чавырлыышкынны ханыладыр, ядролуг дайынны баш удур болдурбас болгаш, кижи төрелгетенниң тайбың келир үезин хандырары-биле ону шериг талазынга база вептередир дээш Совет Эвилелиниң кылып турары могаг чок күжениишкиннериниң бүзүреддиг херечизи болурун ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы **Г. Геттинг** чугаалаан. Совет Эвилелиниң ындыг базымнарын чер кырының ак-ла сеткилдиг бүгү кижилери долузу-биле деткип турар.

Америк-совет найыралдың Национал чөвүлелиниң күүсекчи директору **А. Томсон** Совет Эвилелиниң ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглавас хүлээлгени бодунга алганын төөгүлүг болуушкун-дур деп адаан. Совет эгелекчи саналдар ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының хереэнге чугула үе-чадаңы ажыдып турарын А. Томсон чугаалаан. Ол тайбыңның шынап-ла херек кырында күзеп турарлар-биле чүгле тайбың дугайында состер-биле кызыгаарлаттынып турарларның аразында ылгалды тодарадырынга база дузалап турар. АКШ болгаш НАТО боттарының шериг талазы-биле номнаазын ядролуг чепсекти бир дугаарында ажыглап болурунга херек кырында үндезилеп турар. Ооң ужурундан Рейганның администрациязы совет эгелээшкиннең ужур-дузазын эвээжедирин оралдажып, ядролуг чепсекти дужүрериниң айтырыгларын бодунуң тодаргай эвес көрүп турарын илереткен-дир. Совет Эвилели боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырынче, чер кырынга быжыг тайбыңны тургузарынче шыны-биле чүткүп турарын катап-катап бүзүреп көрген америк улус ындыг туруш-биле чөпшээрежип шыдавас.

Великобританияның болгаш өске-даа барыын чүк чурттарының демократтыг күштери боттарының чазактарындан совет эгелээшкиннерге чогумчалыг харылзаарын чедип алыр, тайбыңны камгалаар, боо-чепсекти дужүрер талазы-биле оларның тодаргай хемчеглерни алырын негээр ужурлуг деп, сураглыг англи хөй-нииги ажылдакчызы, тайбың камгалалының Британ комитединиң күүскомунуң даргазы **Г. Шаффер** медеглээн. Өске-даа ядролуг күрүнелер база-ла ындыг хүлээлгени боттарынга алгаш, ядролуг чепсекти оларның туралааны-биле ажыглап эгелеп болур дээр идеяны ойталаарын шиитпирлиг-биле негээр ужурлуг бис.

Совет Эвилелиниң ооң үлегерин эдеринче болгаш ядролуг чепсекти эң баштай ажыглаарындан ойталаарынче өске ядролуг күрүнелерни кыйгырганы — ядролуг кыжаныышкынны узуткаарынче болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырынче угланган эң чугула тодаргай санал болурун тайбың дээш япон шимчээшкинниң ажылдакчызы **К. Фудзимото** чугаалаан. Америк администрация тайбыңга ынакшылдыг совет базымнарга удурланыштыр ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрериниче чүткүлүн үргүлчүлеп, тайбыңга болгаш улустарның айыыл чок чоруунга шыңгыы кыжаныышкынны болдуруп турар.

Совет Эвилелиниң хүлээлгези дээрге, эдерери эргежок чугула үлегер-чижек-тир — деп, Мексиканың «Эксельсиор» солуну бижээн. Бир эвес өске-даа ядролуг чепсектиг күрүнелер база-ла ынчаар шиитпирлээр болза, бистиң черлвистиң кырынга ядролуг чепсекти ажыглаарын хоругдаарының оруунга төөгүлүг базым кылдынар ийик.

Л. И. Брежневтиң бижии бүгү диптерниң улустарының айыыл чок чоруун болгаш тайбыңны быжыглаарынче чүткүлдү бадыткап турарын Уганданың Улусчу конгресс партиязының политика болгаш өөредилге айтырыгларының талазы-биле секретары **Бен Вача** чугаалаан. Ол дээрге, кижи төрелгетенни ядролуг халаптан камгалап алыр сорулгалыг ССРЭ-ниң тодаргай күжениишкиннериниң чаа херечилели боор турар. Уганданың улузу Африканың бүгү улустары-биле бир дөмей, амгы үениң ол эң-не чугула айтырыын шиитпирлээринге орукту ажыдып турар совет эгелээшкиннерге чалбышттыг байырын чедирип турар.

(СЭТА).

КНО-НУҢ ТУСКАЙ ОНЗА СЕССИЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының палестин айтырыының талазы-биле VII тускай онза сессиязы ажылын катап эгелээн болгаш Ливанга удур Израильдиң агрессиязының шавар талазы-биле дүрген болгаш шиитпирлиг хемчеглерни алырын негээн. Ливанның кризизин таарыштыр шиитпирлээр талазы-биле КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң чоокта чаа хүлээп алган шиитпирлерин күүседиринден Тель-Авивтиң ойталааны дээш ону шыңгыы буруу шапканын нациялар ниитилежилгезиниң кежигүннериниң эң хөй нуруузунуң бадылаашкыны-биле хүлээп алдынган резолюцияда айыткан.

Ливанның делегейге хүлээп көрдүнген кызыгаарларындан Израильдиң чепсектиг күштерин доп-дораан болгаш чугаа чокка үндүрерин, а ол ышкаш дайын чорудулгаларын доп-дораан соксадырын тускай сессияның киржикчилери негээн. Ол негелделерни күүседиринден Израиль ойталаар болза, Каттышкан Нациялар Организациязының Уставынга дүүштүр тускай сессияның шиитпирлерин боттандырарының эргежок чугула практиктиг аргаларын база хемчеглерин чугаалажып көөрүн КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинден Кол Ассамблеяның дилээнин резолюцияда айыткан. Израильдиң агрессиязының түңнелинде өлгеннерниң санын болгаш болдунган когаралдың хемчээлин хынаар база тодаргайлаар комиссияны бедик деңнелге чорударын КНО-нуң чиңгине секретарындан дилээнин документиде база айыткан. Чугула ол документ дээш 127 делегациялар бадылаан, чүгле Израильдиң болгаш АКШ-тың делегациялары удур бадылаан.

Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүннери чурттарның болгаш Израильдиң база АКШ-тың туруштарының аразында дыка улуг ылгалды резолюция талазы-биле чугаалажып көрүүшкүн база катап бадыткаан. Чоокку Чөөн чүкке АКШ-тың политиказын, Вашингтоннуң болгаш Тель-Авивтиң сүлчээзин сессияның делегаттары шыңгыы шүгүмчүлээн. Ынчаарга ол сүлчээниң түңнелинде Ливан кайгамчык улуг качыгдалга болгаш айыылга таварышкан.

Ээлеп алган араб черлерге Израиль бодунуң империязын тургузуп турар-дыр деп, Кувейтиниң төлээлекчизи А. Аль-Заид медеглээн. Израильге бүгү таланың деткимчезин Американың Каттышкан Штаттары көргүзүп турар. Израиль болгаш АКШ КНО-нуң Уставын болгаш делегей эргезиниң принциптерин херекке албайн турар. Израиль шериглерниң ливан девискээрде калчаалыг үүлгедиглериниң дугайында америк удуртукчулар чүгле чугаалавайн турар эвес, харын-даа Израильдиң агрессиязын агартып, камгалап турар. Израиль агрессорларны кыңчыктырбазынче угланган шиитпирлерни КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинге хүлээп алырынга АКШ мурнуку хевээр моондактап турар.

Ливанга удур Израильдиң агрессиязын бүгү делегей ниитилежилгези шыңгыы буруу шаап турар деп, Ливанның төлээлекчизи А. Бурвин медеглээн. Чүгле Вашингтон чааскаан Израильди камгалап турар. Агрессорга боо-чепсекти, саң-хөө болгаш өске-даа дузаламчыны АКШ бербишаан, Тель-Авив-биле кады ажылдажылганы үргүлчүлеп турар. Чижээ, АКШ 1983 чылда Израильге 3 миллиард долларның дузаламчызын бээрин америк чазак планнап турар деп, Ливанның төлээлекчизи чугаалаан. Ол дузаламчының ортаа кезиинден хөй нуруузу шериг чепсектери болгаш техниказы болур.

Араб улустарның кол дайзыны — Каттышкан Штаттар, а Чоокку Чөөн чүкке хамаарыштыр америк стратегтиг планнарны боттандырарының чепсээ — Израиль дээрзин сөөлгү үениң болуушкуннары тодаргай бадыткап көргүскен деп, Иракның КНО-да доктаамал төлээлекчизи С. О. Аль-Али бодунуң чугаазынга демдеглээн. Израиль-биле дипломаттыг харылзааларны үзеринче Каттышкан Нация Организациязының кежигүнү бүгү күрүнелерни Йемен Араб Республиканың делегады М. А. Салим кыйгырган.

Израиль агрессорларны камгалаар дээн Вашингтоннуң оралдажыышкыннарын АКШ-тың Барыын Европада эвилелчилери безин деткивээн. Европаның экономиктиг ниитилежилгезиниң он кежигүннериниң өмүнээзинден Бельгияның делегады Э. Девер чүве чугаалаан болгаш Ливанга удур Израильдиң агрессиязын шыңгыы буруу шапкан. «Ливанче халдаашкын бот-камгаланырының эргезинге» үндезилеттинген дээр Израильдиң хоозун бадыткаашкынын хүлээп көөрүнден ЕЭН-ниң кежигүннери ойталап турарын айыткан. КНО-нуң Кол Ассамблеязының палестин айтырыының талазы-биле тускай онза VII сессиязының хүлээп алган резолюция төлевилели дээш Барыын Европаның бүгү чурттары бадылаан.

Ындыг турбуже, америк делегат бодунуң чугаазынга Израильдиң агрессиязын камгалаарын, агартырын база катап оралдашкан. Ливанның салым-чолунуң дугайында «сагыш човаашкынны» ол авыяастыг ёзу-биле илергейлээн болгаш сессияның резолюциязы тайбыңны хандырарынга «хоралыг» деп чулчураан.

Е. МЕНКЕС.

СОВЕТ ДЕЛЕГАЦИЯНЫҢ УДУРТУКЧУЗУНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Стратегтиг боо-чепсекти кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында совет-америк чугаалажыышкыннарга ССРЭ-ниң делегациязы Женевада чеде берген. Совет делегацияның удуртукчузу В. П. Карпов аэропортка дараазында медеглелди кылган:

Стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында АКШ-тың делегациязы-биле чугаалажыышкыннарны кылыр болгаш СБК-1 Керээниң дугуржулгалары-биле эгелээн тайбың хереэнге амыдыралчы чугула чорудулганы үргүлчүлээр дээш ССРЭ-ниң делегациязы Женевада чедип келген.

Ядролуг кыжаныышкындан улустарны камгалаар, чер кырында бүгү кижилерниң тайбың келир үезин хандырар дээш бодундан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылырынче ССРЭ чүткүп турар. Ядролуг чепсекти мурнай ажыглавас дугайында Совет Эвилелиниң хүлээлгези төөгүлүг улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ынчаарга ол хүлээлгени КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле ийиги тускай сессиязынга Л. И. Брежневтиң чоруткан чагаазында тодаргай медеглээн. Ядролуг чепсектиг өске күрүнелер ССРЭ-ниң ол үлегерин эдерер болза, ядролуг дайынның кынтыгары херек кырында болбас ийик.

Совет күрүнениң ол акциязы стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында чугаалажыышкыннарга база чогумчалыг болгаш кайгамчык улуг идиглиг болган турар ужурлуг.

Делегейге чогумчалыг байдалды быжыглаарынга болгаш тайбыңның эрге-ажыктарынга бафаан болур ындыг шиитпирни ажылдап кылырын чедип алыр дээш даалганы ССРЭ-ниң делегациязы алган. Стратегтиг боо-чепсектерниң санын хөйү-биле кызырары болгаш оларны шынар талазы-биле сайзырангайжыдарын хары уда боттуг кызыгаарлаары совет-америк дугуржулгага көрдүнгени турзун дээш Совет Эвилели туржуп турар.

Чугаалажыышкынна р ы н чедиишкинниг болурунга ийи талаларның күжениишкиннери негеттинип турар. Ынчангаш чугаалажыышкыннарның эң-не эгезинден бээр оларга шын угланыышкынны хандырары эргежок чугула. Чугаалажыышкыннарга белеңни чүгле чарлаары, тудуу болур ийик, кол чүүл—бот-боттарынга таарлжыр чугула дугуржулгаларны чугаалажыышкыннарга херек кырында чедип алыры болур.

Чогумчалыг болгаш тодаргай сорулгалыг ажылдаарынга ССРЭ-ниң делегациязы белен. Дең эргелиг болгаш бир дөмей айыыл чок болурунуң принцивинге бүрүн үндезилеттинген, талаларның дурум ёзугаар эрге-ажыктарын бармдаалап көөр дугуржулганы ажылдап кылырынче ёзулуг чүткүлдү америк таладан илергейлээр болза, делегейниң хөй-ниитизиниң бо чугаалажыышкыннарынга идегелдерин стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында чугаалажыышкыннар хандырар дээрзинге бүзүрээр бис.

Халчыларны эвилең хүлээп алганы дээш Швейцарияның чазаанга, Кантонуң болгаш Женева хоорайның эрге-чагыргаларынга, чурттакчыларынга өөрүп четтиргенимни медеглелдиң түңнелинде илергейлээр бодаан ийик мен. Ынчаарга стратегтиг боо-чепсектерге хамаарышкан совет-америк чугаалажыышкыннарда ССРЭ-ниң делегациязы ол хүндүлээчел чорукту өскерлиш чокка ажыглап келген.

Бо чылдың эгезинде Делиге Совет эртемниң болгаш культураның бажыңы ажыттынган. Аңаа хөй-нииги болгаш политиктиг ажылдакчылар, парламент кежигүннери, юристер, эмчилер, ажылчыннар болгаш тараачыннар, студентилер болгаш школачылар хөй чыглып турарлар.

ЧУРУКТА: индий найысылалда Совет эртемниң, культураның болгаш урал чүүлдүң бажыңының чанында.

ЧУГУЛА АЙТЫРЫГЛАРНЫ ЧУГААЛАЖЫП ТУРАР

ДРЕЗДЕН. (СЭТА). Социалистиг чурттарның ЮНЕСКО херектериниң талазы-биле комиссияларының XX чөвүлел хуралы мында ажыттынган. БССР-ниң, БУР-нуң, ВУР-нуң, Вьетнам Социалистиг Республиканың, ГДР-ниң, Корей Улус-Демократтыг Республиканың, Куба Республиканың, ЛУДР-ниң, МАР-ның, Польша Улус Республиканың, ССРЭ-ниң, УССР-ниң, а ол ышкаш Ангола Улус Республиканың, Афганистан Демократтыг Республиканың, Йемен Улус-Демократтыг Республиканың, Мозамбик Улус Республиканың болгаш Социалистиг Эфиопияның делегациялары чөвүлел хуралда киржип турар.

ЭЭКП-ниң XXVI съездизинге хүлээп алдынган 80 чылдарда Тайбың программазын хуралдың киржикчилери бир үн-биле бүрүн деткээн.

Ядролуг чепсекти мурнай ажыглавас дугайында ССРЭ-ниң хүлээлгезин Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле ийиги тускай сессиязынга ЭЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чоруткан чагаазында айыткан. Ядролуг халаптың айыылындан кижи төрелгетенни камгалаар дээш бодундан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылыр дээн ССРЭ-ниң тайбыңче шиитпирлиг чүткүлүн Совет Эвилелиниң ол эң чугула хүлээлгези бүгү делегейге тодаргай бадыткаан дээрзин хуралдың киржикчилери демдеглээн.

Ливанга удур Израильдиң дээрбечи агрессиязын шыңгыы буруу шапкан медеглелди чөвүлел хуралга хүлээп алган.

КАМПУЧИЯНЫҢ ДХМ-НИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Кхмер реакцылыг тэанчыларның «коалициялыг дээр хоозун чазаан» тургусканын Кампучия Улус Республиканың даштыкы херектер министерствозу шыңгыы буруу шапкан. Америк империалистерниң болгаш кыдат гегемонистерниң дорт айтыышкыны-биле кылган ол өнчүк-чөңгээлиг хөделиишкин Кампучия Улус Республиканың иштики херектеринге кармы холгаарлаашкын болуп турарын даштыкы херектер министерствозунуң медеглелинде айыткан.

Кампучи улустуң революстуг чаалап алыышкыннарын божаңнадыр дээн ол оралдажыышкын Мурнуу-Чөөн Азия чурттарының, ооң иштинде АСЕАН-ның кежигүннери чурттарның эрге-ажыктарынга черүшкен болуп турар.

ӨНЧҮК-ЧӨҢГЭЭЛЕР

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнам-биле кызыгаарга дерзии өнчүк-чөңгээлерни кыдат шериглер үргүлчүлеп турар. Июнь 8-тен эгелээш, Вьетнам Социалистиг Республиканың кызыгаар чоогунда районнарын артиллерия болгаш миномёт-биле кыдат шериглер хөй удаа боолап келгенин ВИА агентство дыңнаткан. Кыдаттың шпионнары Вьетнамның кызыгаарын эрткеш, Хоангльешон, Хатуен, Лангшон, Куангинь, Лайтяу можуларынче шургуп кирип турган. Шөлдерге ажылдап турган вьетнам тараачыннарны ол дээрбечилер боолап, оруктарга частыр бомбаларны салып келгеннер. Кыдат шпионнарның боолааның түңнелинде ийи тараачыннар өлүртиен, хөй кижи балыглатакан.

Вьетнам кызыгааржылар болгаш тус черлерниң чурттакчылары кыдат шпионнарга шиитпирлиг ойтур шавыышкынны таварыштырган болгаш чурттуң девискээринден үндүр сывырыпкан.

СЕССИЯ ДООЗУЛГАН

МЕХИКО. (СЭТА). Делегейде 500 миллион хире кижи аштаңгы байдалга таваржып, качыгдап турар амгы үеде боо-чепсектерниң болгаш шериг техниказының чаа-чаа хевирлерин чогаадырынга база бүдүреринге кедергей хөй акша-хөреңгилерни чарыгдап турары сарыыл чок кедергей мугулай чорук болуп турар. Бүгү-делегейниң аъш-чем чөвүлелиниң 8-ки сессиязының делегаттарының хөй нуруузу бо дугайында ханы сагыш дүвүрээшкини-биле демдеглээн.

Сессияның ажылынга 36 чурттарның төлээлекчилери, оларның аразында Совет Эвилелиниң делегациязы киришкен. Ол чурттарның кадээ ажылагый министрлери азы оларның оралакчылары боттарының делегацияларын баштап чораан. Хөгжүп орар чурттарга аъш-чем продуктуларының чедишпес чорууну айтырыгларын сессияга чугаалажып көрген болгаш делегейге продуктулар бүдүрерин көвүдедир талазы-биле дээштиг хемчеглерни алырының сорулгаларын тодаргайлаан.

ДЕПШИЛГЕЛИГ УРАН ЧҮҮЛДҮҢ ЧАҢЧЫЛДАРЫ

ДЕЛЕГЕЙНИҢ П. И. ЧАЙКОВСКИЙ АТТЫГ VII ФЕСТИВАЛЫНДА

«Ыраажы кыдыр төрүттүнген кижи шупту чүве мээң холумда деп болбас» деп орус улустуң улуг ыраажызы А. В. Нежданова чугаалаан. Чогаадыкчы амыдыралдың эжиин ажыдып кирип бар чоруур аныяк ыраажылар угаан-бодал талазы-биле бедик культуралыг, хүн бүрү шыдамыы-биле ажылдаар ужурлуг дээни ол. П. И. Чайковский аттыг конкурстуң киржикчилери А. В. Неждановалын музей-бажыңынга киргеш, ол сөстер-биле таныжканнар, ук бажың ооң адын эдилээн кудумчуда турар.

—Ол сураглыг артистиң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы-биле холбашкан Улуг театрның сценазынга ырлаар аас-кежиинге мен база таварышкан мен — деп, ыраажылар конкурузунуң жюри кежигүнү, моол ыраажы Цэвэгжап Пуревдорж чугаалаан. — Ооң ыраажы чаңчылдарын ук коллектив камныг хумагалап, төлептии-биле уламчылап турарын билир мен.

Неждановалың музейи — аныяк ыраажыларның кайгамчык школазы-дыр дээрзин улуг сонуургал-биле билип алдым. Аңаа лекциялар болгаш концерттер үргүлчү болуп, ыраажының үну биэги хевээр чаңгыланып турар. Ук үнү плёнкада бижидип каан.

База бир сураглыг ыраажы, Гаваналың уран чүүл институдунуң ыры факультединиң деканы Рамон Калсадилья беседага киришти.

—Орус хөгжүм культуразының өртээ турбас эртинелерин чыгган музейни дыка сонуургап көрдүм — деп, ол чугаалады,—совет найысылалга келгеп санымда-ла оон байлак культурлуг амыдыралын база катап көөр, өөрлерим болгаш коллегаларым-биле ужуражыр, совет музыканың чаа чүүлдери-биле таныжар аас-кежиктиг мен. Конкурс соонда даштыкы гастрольдарже үнер мен, ынчан Москваже кээрим база көрдүнген. Бодумнуң программамга орус болгаш совет авторларның чогаалдарын кирер мен. Москва көрүлдезиниң жюри кежигүнү болганымга орус музыка янзы-бүрү чурттарның ыраажыларынга кайы хире солун болуп турарын көрүп келдим.

Ыраажылар дыштанып, Москваның тураскаалдыг черлери-биле таныжып турда, конкурс уламчылавышаан. Эртенги шакта 28 харлыг, япон хөгжүмчү Ясуши Хиросениң күүселдезин дыңнаан, ол делегейниң үш конкурстарының лауреады. Великобританиядан келген пианист-күүседикчи Питер Допохоу база делегей маргылдааларынга хөй удаа киржип келген. Болгарияның, Норвегияның, Румынияның, ССРЭ-ниң, АКШ-тың, ГФР-ниң, Чехословакияның, Швецияның хөгжүмчүлерин база дыңнаан.

Е. ХОРЕВА,
И. ВЕКСЛЕР,
СЭТА-ның корр.

ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылынга уткуштур

КРАСНОЯРСК КРАЙНЫҢ ТЫВА АССР-ГЕ ХҮННЕРИ ИЮЛЬ 1-ДЕН 8-КЕ ЧЕДИР ЭРТЕР

ООҢ ПРОГРАММАЗЫНДА:

ИЮЛЬ 1-де—Красноярскиниң эртемденнериниң **«ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының Красноярск филиалы»** деп делгелгези Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга 15.00 шакта ажыттынар.

ИЮЛЬ 2-де—**«Красноярск крайның хөгжүлдези»** деп фотоделгелге хөгжүм-шии театрынга 17.00 шакта ажыттынар.

—**Красноярск крайның Тыва АССР-ге хүннериниң ажыдыышкыны.** Красноярск крайның уран чүүл коллективтериниң концерти. Хөгжүм-шии театрынга 18.30 шакта эгелээр.

ИЮЛЬ 3-те—«Хүреш» стадионга **Найырал байырлалы** 10.00 шакта эгелээр.

—**Красноярскиниң чурукчуларының делгелгези** культураның болгаш дыштанылганың Н. Гастелло аттыг парыгынга 15.00 шакта ажыттынар.

ИЮЛЬ 4-те—Культураның болгаш дыштанылганың парыгының спорт шөлдеринге волейболга эш хуузунуң ужуражыышкыннары 10.00 шакта эгелээр.

—«Совет Тываның 5 чылы» стадионга футболга эш хуузунуң ужуражыышкыны 11.00 шакта эгелээр.

Красноярск крайның уран чүүл коллективтериниң болгаш чогаалчыларының, эртемденнериниң, кино ажылдакчыларының Кызыл хоорайга база республиканың районнарынга чон-биле ужуражыышкыннары июль 3-тен 7-ге чедир эртер.

ИЮЛЬ 8-те Красноярск крайның Тыва АССР-ге хүннериниң хагдынары. Тываның болгаш Красноярьениң уран чүүл коллективтериниң концерти. Хөгжүм-шии театрынга 18.30 шакта эгелээр.

Красноярск крайның Тыва АССР-ге хүннеринге партия-совет ажылдакчылар, чогаалчылар, эртемденнер, чурукчулар, спортчулар, кино ажылдакчыларының бөлүү, з ол ышкаш ырының болгаш танцының «Жарки», «Енисейские зори» ансамбльдер, «Всюду с песней» деп эстрада коллективи, «Движение» деп эстрада-цирк коллективи, филармонияның литература театры, «Ярмарка» деп уран чүүл коллективи киржир.

ХҮНДҮТКЕЛДИГ

Республиканың Кадык-камгалал министерствозунуң саңхөө шугумунга Мария Михайловна Пожидаева ажылдаанындан бээр 26 чыл ашкан. Ол Бай-Тайгага бухгалтерлеп, аңаа хөй чыл чурттаан, районнуң ажыл-ишчилериниң кадыкшылын быжыгаарынга төлептиг үлүүн киирген. 1969 чылдан бо хүннерге чедир хоочун ишчи республиканың тубдиспансериниң улуг бухгалтери хүлээлгезин бедик мергежил-биле күүседип, эш-өөрүнге хүндүткелдиглерниң бирээзи болуп турар.

Мария Михайловна аныяктарның дагдыныкчызы. чалыы салгалга байлак дуржулгазын дамчыдып берип чоруур. Ол «Күш-ажылга шылгарал» деп медальдың эдилекчизи. Коллективтиң, хөй-ниити организацияларының хүндүлел бижиктери-биле каш удаа шаңнаткан.

О. ХЕМЕР-ООЛ.

Кызыл.

КОНКУРС БОЛГАН

«1982 чылдың тергиин аныяк садыгжызы» ат дээш конкурс хоорайның «Саян» универмагынга болуп эрткен. Универмагтың он ийи аныяк садыгжызы профессионал билиин аңаа шенешкен.

«Саян» универмагының директору Л. Н. Корягина конкурсту ажыдып, садыгжының мергежилинге үнеледи бербишаан, ооң киржикчилеринге чедиишкиннерни күзээн.

Конкурстуң негеделери нарын. Маргылдааның киржикчилеринден теоретиктиг быжыг билигни, ону хүн бүрүнүң ажылынга шын ажыглап билирин ол негээр. Садыгжылар барааны садып адыкчыларга садып, ораап берип, көрүштүг делгеп, касса аппараттарын шын ажыглап билиринден аңгыда, хептерниң чаа модельдерин негелде ёзугаар көргүзүп янзы-бүрү викторина, тывызыктарга харыылап, ырлаарынга, танцылаарынга талантызын көргүскеннер.

Демисел чидиг-ле болган. Л. Н. Корягина даргалаан жюри конкурстуң түңнелин үндүрүп, тиилекчилерни илереткен. Пөс галантерея килдизиниң аныяк садыгжызы Елена Бочкарева конкурстуң бедик баллын ап, бирги черни бүзүреддиг алган. Маргылдааның ийиги, үшкү черлерин эр улустуң белен хевин садар килдистиң садыгжызы Елена Рубинова, пөс килдизиниң садыгжызы Марина Котельникова олар алган.

БИСТИҢ КОРР.

СОВХОЗТУҢ МАЁВКАЗЫ

СЭКП ТК-ның май (1982 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге сорук кирип, ССРЭ-ниң тургустунганының 60 чылынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бистиң республиканың ажыл-ишчилери улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар. Амгы үеде булуң бүрүзүнде малчыннарның республика наадымынга киржир эрге дээш чарыш калбарган.

Республиканың дыка хөй ажыл-агыйлары бо чылдың бирги чартыында алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткеннер. Шак ындыг ажыл-агыйларның бирээзинге Каа-Хем районда «Совет Тыва» совхоз хамааржыр. 1982 чылдың бирги чартыында олар күрүнеге эът, дүк, сүт садарының талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Ынчангаш чартык чылда кылып чоруткан ажылын олар эрткен субботада болган маёвказынга түңнээннер. Эртенгиниң 11 шак чедип турда Суг-Аксы суурнуң чурттакчылары, малчыннар Каа-Хемниң эриинде чаттылган ногаан шыктыг шынааже шуужуп-ла турганнар. Ында маёвканы эрттирериңге бүгү чүвени баш удур белеткээн.

Совхозтуң ажыл-ишчилериниң чедип алган чедиишкиннерин база мурнакчыларның аттары кирген даңзыны көскү черде аскан. Ооң чанында ажыл-агыйның күш-ажылчы хүннерин, мурнакчыларын көргүскен фото чуруктарны база делгээн. Аъш-чем, үлетпүр бараанннары саткан автолавкалар, янзы-бүрү оюн-тоглаа болган черлерде улус-ла хөй.

Чыылган чон ногаан шыкты долгандыр кылып каан сандайларга олуруптарга, маёвканың байырлыг кезээ эгелээн. Совхоз директору С. Д. Седеноол маёвкага чыглып келгеннерге байыр чедиргеш, ажыл-агыйның чартык чылда чедип алган көргүзүглеринге доктаап, келир үеде кылыр ажылдарже, сорулгаларже чыылганнарның кичээнгейин угландырган. База ол ышкаш ам удавас болур малчыннарның республика наадымынга киржир эрге дээш социалистиг чарышты улам калбартырынче совхозтуң ажыл-ишчилерин кыйгырган.

Ооң соонда совхозтуң аңгы-аңгы адырларында ажылдап турар 100 хире мурнакчыларны шаңнап-мактаан. Мурнакчыларны шаңнаары-биле совхоз ниитизи-биле 7 муң ажыг рубльди үндүрген. Мергежил аайы-биле шылгараашнарга өртектиг белектер-биле кады чемпионнуң лентазын база тывыскан.

Маёвканың түңнелинде спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге солун маргылдаалар, оюн-тоглаа эгелээн. Волейбол маргылдаазынга Тес-Хем районнуң, республика найысылалының, Улуг-Хемде Жданов аттыг совхозтуң Таңды районнуң болгаш шөлдүң ээлери киришкен. Солун спортчу демиселдиң түңнелинде Жданов аттыг совхозтуң волейболистери бирги черже үнген. Республика хемчээлдиг улуг-улуг маргылдааларга аңгы-аңгы үелерде ойнап чораан республиканың спорттуң хоочуннары ийиги черни алганнар.

Аът чарыжынга Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуң Каа-Хем районнуң совхозтарының аъттары чарышка киришкен. Эң сөөлүнде 64 мөгениң хүрежин маёвканың киржикчилери улуг сонуургал-биле көргеннер.

«Совет Тыва» совхозтуң ажыл-ишчилери чартык чылда кылган ажылын шак ынчаар түңнеп, эки дыштанып алгаш, база катап улуг үүле-херектерни бүдүрүп, ажыл-ишче шымнып киргеннер.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: чарыш аъттары мунган оолдар маргылдаа эгелээр бетинде; алдан дөрттүң чирини дуглап.

Суд залындан

ООРЛАРНЫ АМДАЖЫТПАС

Олег Комбуй-оолович Санчай-оол ам 28 харлыг. Ол 17 харлыг турган күрүне өнчүзү оорлааны дээш шииттирген. Оон соонда Улуг-Хем районда «ҮТКА 25 чылы» совхозка кадарчылап ажылдап тургаш, ол-ла совхозтуң 4 хураганын оорлааш, 1980 чылда база катап шииттирген. 1981 чылдың июнь 12-де ону хуусаа бетинде хостааш, улус ажыл-агыйынга ажылдаары-биле чорудуптарга, ажылдавайн, оон дургунай берген. Ол дээрге совет шын шиидилгениң кижиге хамаарыштыр чаагай сеткилдиинден ол бодунга кандыгдаа түңнелди үндүрбээнин, эттиниң чазалырының шын оруунче кирбээнин көргүзүп турар. Ынчангаш ол суд сандайынга 3 удаа олурар ужурлуг. Борис Каң-оолович Доспан 26 харлыг моон мурнунда ийи удаа шииттирген. 1980 чылдың июнь 5-те хуусаа бетинде хосталган, доктаамал ажылдавайн, Санчай-оолдуу ышкаш орукче кирген.

О. К. Санчай-оол биле Б. К. Доспан олар Улуг-Хем районнуң Арыскан суурга чурттап тургаш, 1981 чылдың август айда Өвүр районнуң Хандагайты суурга соңнуг-мурнуг толап чеде берген. Аңаа август 4-те ужурашкаш, магазинден арага садып алгаш, Санчай-оолдуң төрелиниң бажыңынга чеде бээрге, 15 харлыг Эрес-оол Маадыр-оолович Кенен-оол чааскаан олурган. Ону ажыглааш, олар хүнзедир араглааш, оор чорукту база катап үүлгедири-биле кожазында Арыг-Бажы суурже, ВЛКСМ кежигүнү, 10 класс өөреникчизи Кенен-оолду эдерткеш, үжелээн чадаг базыпканнар. Ап чораан ээзиш акшазын дөгере арага садып ишкеш, аъттар оорлап мунар деп шиитпирлеп алганнар. Өвүр райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң аът ажаакчызы Моңгуш Доржуның бажыңын Кенен-оолдап айтырып алгаш, кажаага турган 2 аъттарны оорлап алганнар. Назы четпээн Кенен-оолду көгүдүп тургаш, эдертип алгаш, ээп чанып каннар. Ынчалза-даа оларның ол оор үүлгедиин дораан илерээн. Санчай-оол дезип, дургуннап турза-даа, туттуруп хорутдаттырган.

Үстүнде үүлгеткен херээ дээш О. К. Санчай-оолду 5 чылда, Б. К. Доспанны 3 чылда хосталгазын казып, шынгыыраткан режимниг күш-ажыл колониязынга ол херектерин эрттирер кылдыр шииткен.

Э. М. Кенен-оолду 2 чылда хосталгазын казып шииткен.

Бо бөлүк оор херээн Чөөн-Хемчик районнуң улус судунга көрген.

Б. БОРИСОВ.

Эмчиниң сүмези

СЕМИРИИРИ—КЫРЫЫРЫ-ДЫР

Шимченгир эвес чорук болгаш өйүн эрттир чемненир чаңчыл кижи бүрүзүнүң семириириниң демдээ болур. Амгы медицина семирир чорукту хайгааралда алган. Семириири-биле чергелештир янзы-бүрү хоочураар аарыглар сөөлгү үеде көвүдээн. Бурунгу улус чемнениириниң гигиеназын эки сагыыр, өйүн эрттир чемнениириниң хоралыын билир чораан нар.

«Чүък дужурер терапия» бүдүмелдер эргилдезин экижидеринге ужур-дузалыг, ол ышкаш аарыгларны эмнээринге эң эки хемчеглерниң бирээзи турган. «Медицинаның оглу» сураглыг Гиппократ 28 чылдардап бистиң эравыска чедир мынчаар бижээн: «Бир эвес семириирин чидириксезинзе аш ижинге күш-культураны кылыр херек. Эът болгаш балык-биле чемнер кылырда ынап-ла ногаа аймаа холуп алыр. Сейгүүстээрде хелун эрттир чылыглаинмас, аргалыг-ла болза, кадыг черлерге удуза эки».

Семириириниң дугайында солун таварылгаларны литературада бижээн. Ол бүгү төөгүде кирген. Чижээ, Линкольна хоорайдан бир садыгжының деңзизи 290 кг, Эдуард Бридж деп кижиниң деңзизи 308 кг четкен болгаш, ол 30 харлыында-ла өлген. Фельдмаршал Матиас Галлас база бир семис кижилерниң бирээзи чораан. Хырны кедергей улуг. Ынчангаш хырнын тускай тачкага сөөртүр ужурга ол таварышкан. Шак ындыг аарыг кижилерниң 490 кг деңзилиг-даа турган.

Ол үениң эмчилери семириириниң айтырыынче база-ла улуг сонуургалды салып чораан. В Эйнштейн ол үеде көскү клиницист турган. Ол амгы үениң эмнериниин аъш-чемиңге дүүшкен диетаны ажылдап кылган. Ол семириириниң хевирлерин мынчаар чарган: Бирги чадада—өскелер кергеш адааргаар. Ийиги чадада—аарыг кижини кергеш шоодар, үшкү чадада—аарыгның кижиниң бодунга билдинип кээри.

Мага-ботта бүдүмелдер эргилдезин, ол ышкаш чаглаларын нарын механизмнер контрольдаар. Кол башкарыкчы төп нерви системазы болур. Оон ажыл-чорудулгазы иштики бестерни дамчыштыр болур. Ооң бир тодаргай херечизи чамдык бестер ажылдавастай бээрге, улус семирип, чооннаар. Ол бүгү бичии уругнуң төрүмелинден болгаш ооң ыңаргы өзүлдезинден тодаргай рольду ойнаар. Чамдык таварылгада эр улуска артык чаг багай салдарлыг. А херээженнерге ейүнде семириири көрүштүг.

Назы четпээннерниң болгаш бичии уругларның аразынга хөлүн эрттир чемненгенинден, даштынга семириири турар. Бо чорук уругларның олуттайындан тыптыр. Углеводтуг (далгандан кылган чемнер, конфеталар, мороженное, пирожное) аъш-чемни хейну ажыглап чаңчыгарга, семириирин магадылаар. Ынчаар семириири ылаңгыя элээди оолдарның өзүлдезинге айыылдыг: оларның күш-деңгелиниң сайзыралы озалдаар. Ниити байдалы кошкак, шагзыргай боор. Баар девискээринде эпчокталыр, тыыктаар апаар. Ынчалзажок чемге хөөну ол-ла хевээр артар. Элээди назылыглар аараанда чүректе аартыы, тыныштаар апарганынга хомудаар. Ындыглар дүргеи туруучал, болганчок-ла халдавырлыг аарыглардан болгаш дегдириишкинден аараан болур.

Улуг кижилерге артык чаглар тыптыр. Ол пиво болгаш ээзиртир суксуннарны ажыглаанындан болур. Арагачыларның чүгле чүрээ болгаш баары чагланыр. Бо бүгү кижини өлүмге чедирер. Шимчевейн олура ажылдаары, кезээ хөй чемнениири семириириниң чугула фактору болур. Тоттур чемненген соонда, солун номчуп диванга чыдып алгаш телевизор көрүп, шимчевеске семирир аарыгже чоорту шилчиир. Кижи семириирге күштүг, кадыг-быжыг болурунга шаптыктыг. Өйүнде деңзилиглерге бодаарга семириириниң качыгдап чоруурлар 7-10 чыл эвээш чурттаар. Бир-ле дугаарында чүректи үрегдеп, чагландырар. Чүректиң хан эргилдезинге бергедээшкиннерни таварыштырар. Кислород чедишпестээр. кедереле инфаркт аарыынга чедирер.

Артык деңзи хоочураар өкпе, чигир аарыгларын тывылдырар. Кылаштаарга тыныштаар апаар. Ол ышкаш тырыктаар, хырны көртеер, чүрээниң согары дүргедээр болур.

30 хар соонда кижи семирир, ынчангаш бо назы үезинде деңзизин доктаамал тудуп боор. Ындыг болган тээде, күш-ажылды, күш-культураны болгаш чемнениириниң режимин биддилиг холбаштырар ужурлуг. Хүнде 3-4 катап чемнениирин олла шактарында сагып, чаа режимче чоорту шилчиир. Сливки, чаг чаглыг эъттер, ажыткан далгандан кылган чемнер, кисель, какао, конфет, шоколад, варенье дээш өскедаа чигирзиг продуктуларны ажыглавааза эки. Ээзиртир суксуннарны, дустуг чемнерни шуут кызыгаарлаар. Эмчиниң сүмезин барымдаалап эртенниң гимнастап, доктаамал сеаүүстеп, садтарга, огородтарга ажылдап, спортчу шимчээшкиннерни кылыр. Аргалыг-ла болза, сүттүг, варжылыг, ногаалыг чемнерни ажыглааны дээре.

Р. АСТАФЬЕВА,
эндокринолог.

Телевидение

ИЮНЬ 30-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». Информастыг программа. 8.40—Эртенги гимнастика. 8.55 — Футболга делегей чемпионады. 11.15 — Телемедээлер. 11.20—12.40 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

12.40—Н. В. Гоголь — «Май дүнези». Ровнонуң музыкашии театрының шиизи. 13.30 — Киножурнал. 13.40 —«Май дүнези» деп шииниң уланчызы.

МОСКВАДАН

14.15 —Телемедээлер. 14.35 —«Беш чыл— кижи бүрүзүнүң херээ». Документалдыг телефильмнер программазы: «Кады шиитпирлээр үе», «Беш хонукту—дөрт хүнде», «Хову оруу». 15.50—«Горнистер, хадыыланар!». 16.35— Ленинчи комсомолдуң лауреады узбек ыры-хореографиялыг «Лазги» дээр ансамбльдиң концерти. 17.05—17.20—Чапсар. 17.20 Сээн ленинчи библиотекаң. В. И. Ленин. «Совет эрге-чагырганың ээлчеглиг сорулгалары». 18.00—«Кады ажылдажылганың оруктары». Документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүү.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Дайынчы найыралдың чалгыннары-биле». «Нормандия-Неман» деп ужар чүүл полкузунуң хоочуннарының ССРЭ-ге чорааның дугайы. 19.25— Футболга делегей чемпионадында. 21.00— «Үе». Информастыг программа. 21.35—22.30— Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 7-ги конкурузунуң хүн демдеглели. Ооң соонда — Бөгүн делегейде деп информастыг үндүрүлге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Уругларга фильм. «Полктуң оглу». 2-ги серия. 13.05 — Немец дыл. 13.35— «Мактанычал бора-хөпкешчигеш». Мультфильм. 13.45— Д. Д. Шостакович аттыг квартет ойнаар. 14.15 — П. Мериме. Амыдыралының болгаш чогаал ажылының арыннары. 15.00 — «Ада-лелер, силерге». 15.30 — Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 7-ги конкурузунда. 16.35 — Телемедээлер. 16.45 — 18.15 — Чапсар. 18.15 — Телемедээлер. 18.30 — «Хөглүг нотажыгаштар». («Орбита-3»).

КЫЗЫЛДАН

18.45 — Уругларга фильм: «Цабуня». 19.00 — «Азия төвү». Информация-публицистиг программа. 19.30 — «Культура болгаш амыдырал». Дамчылыга.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Хуулгаазынныг экран». 20.15 — ССРЭ-ниң улустуң артизи Б. Гуляев ырлаар. 20.30 — «Советтер болгаш амыдырал». 21.00 —«Үе». Информастыг программа. 21.35 — 22.40 — «Сергеев Сергеевти дилеп тур». Уран-чечен телефильм.

Агаар

Республикага көжер булуттаар, чамдык черлерге кезек чаъстаар дииңмирээр. Соңгу-барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 11—16, чамдык черлерге 1—6, хүндүс 26—31, чамдык черлерге 17—22 градус чылыыр.

Кызылга ээдир булуттаар, чагбас. Соңгу-барыын угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—8, чамдыкта 14 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 13—14, хүндүс 28—30 градус чылыыр.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

КИНО

ИЮНЬ 30-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Эрте-бурунгу номнуң чажыды» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Киночыындыы» 10.00; «Карнавал» 14.30, 17.30, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хоойлудан дашкаар» 15.00, 16.50, 18.40, 20.00 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Ол тоожудан муңгаранчыг чүве чок» 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

Кызылдың аъш-чем бараан-нарының садыы № 20 магазинге кассир, №№ 3 болгаш 20 магазиннерге — экспедиторлар боол ажылдаарларны; сава складынга — таңныылды чалап турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Октябрьская кудумчузунда 29 дугаарлыг бажың, эртенгиниң 9-тан 18 шакка чедир хүлээп алыр. Кабинет № 4 азы 11.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ АПТЕКА ЭРГЕЛЕЛИ

шөлээлээннерни, пенсионерлерни, бажың ээлерин, школачыларны, студентилер отрядтарын эм-тан болур үнүштерни чыыр ажылче чалап турар.

Республиканың бүгү аптекалары кургаткан эм үнүштерни кызыгаар чок хүлээп ап, белеткел өртектерин ёзугаар төлеп турар: бир килограмм дээш хадың мочургазы 3 рубль, долаана кады —2 рубль, малгаш ыргайының будуу 1 рубль 50 копеек, инек-караа кады 10 рубль, малина кады— 10 рубль, чедураа кады—80 копеек, ыт-кады—2 рубль 50 копеек дээш оон-даа өске.

Республиканың бүгү-ле аптекаларындан эм-тан үнүштер чыырының дугайында айтырып ап болур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 1. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партий в амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-41-75, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун садып барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг 1011

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының [illegible] чалазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00640